

شورا

ایکنچی ییل

اورنبورغده اون بیس کونده بر حقیقان اربی
فتی و سیاسی مجموعه در

№ 8

عدد ۸

۱۹۰۹

۱۹۰۹

مندرجه سی :

باتو خان. (ساین)

باتو خان ننگ وفاتی - بعده

صرتق خان وبعك اولانچی

خان حكومتلری .

فضائل اسلامیه .

میان عبدالاول الغفاری .

غزته وژورناللر .

عثمانلی ادبیاتی .

ن . آغەین .

قطب جنوبیننگ کشفی .

بو کونگی مسئله مز .

مکتب و مدرسه ، معلم

و معلمه لره غائب .

ژان - ژاق روسسو .

رقیب رفیق .

سیاحت خاطرهلری .

ی . آقچورا اوغلی ننگ .

حفظ صحت بابندن .

فایسی طرفقه قاران یاتو

فائده لی ؟ مترجم : ع . د .

تربیه و تعلیم .

بالا و آتی تربیه .

مراسله و مخابره :

کلیم الله سعد الدین اولی .

« تاشکند » .

تقریض :

فلسفه اسلامیه ، سومك

واولنك ، عملیات اسلامیه ،

دنیا معلوماتی ، « شرق »

کتابخانه سی اسمی الکتیبی

اجمال سیاسی .

متنوعه :

هواکویه سی . ییلن سرای .

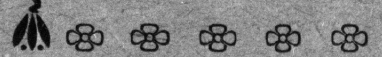
ترکیاده شهزاده لر و غیرلر ...

حکایه و رومانلر :

« اوقوچی قن » (مابعد) ف . ک .

« اویانو » ش . کمال .

لطاق .

اعلان

معارف

آسترخانده اون بيش كونده بر چققان
ادبي، دينى بر ژورنالدر .
بدلى : سنه لك ۳ صوم، آلتى آيلغى ۲ صوم
واوچ آيلغى بر صومدر .

آدريس : АСТРАХАНЬ, РЕД. „МАГАРИФЪ“

«شورا» اداره سندن اعلان

برنچى سنه «شورا» مجموعه سى نك
تمامى اداره ده واردر . اداره دن
كيلوب آلويچيلر ايچون ۳ صوم
۵۰ تين . پوچته ايله آلدر وچيلر
ايچون ۴ صوم . آدرس :

г. Оренбургъ, ред. журн. „ШУРО“

۱۵ اپریل ۱۹۰۹

۷ ربيع الاخير ۱۳۲۷

شورا دىر والوغ حادىر

ايدوب طوردى . صوگره « قورلتاي »
يىغلوب اوكداي اوغلى كيوك، خاقان نصب
اولدى . آياغى خسته اولديغنى سبب كوستروب
باتوخان « قورلتاي » غه واره آمادى واوزينك
اوغلى برکه خان ايله بعض شهزاده لرنى يباردى .
كيوك ۵۴ ياكه ۵۵ ياشنده حالده ۶۴۴ - ۱۲۴۶
تارىخنده ۲۴ نچى اوغوستده تخت كه چيقدى
وبريل مقدارى طوروب وفات ايتدى .

كيوك خان وفات اولديغنده باتوخان ،
خاقان نصب ايدر ايچون « قورلتاي » غه
يىغلولورغە تكليف ايدوب بتون شهزاده وتوره
لرگه جارصالدى . شهزاده لر ، « قورلتاي » چنگيز
تختكاهى اولان « قره قوروم » ده اولورغە نيوشلى ،
بزرسم خلافنچه اوله رق دشت قپچاق غه واراچق
دگلمز ديسه لرده اوشبوشهزاده لرنك آناسى ومنگو
قاآننك خاتونى اولان سور قوقتى بيكى اوزينك
اوغلانلرينه : « آبافا كز باتونك آياقلىرى آغروب
ياتور ، شونك ايچون يائينه واروب حالنى
بيلوگز ! » ديه نصيحت قىلدى . شوگا بناء منگو ،
هولاكو ، قوبلاى وغيرلر باتوخان حضورينه

باتوخان (سايين)

(۷ نچى عددن مابعد)

اوروپا ، هر نه قدر باتوخان طرفندن ضبط
ايدلمادى ايسه ده حقيقت حالده ضبط ايدلمش
حكمنده ايدى . زيرا هر برى باتوخاندىن قور -
قوب طوررلر ، آنك خلافته ازغنه اولسون حركت
ايلرگه جسارت ايتارلر ايدى .

« ايدل » بوينه فاينديغى صوگ اوزينك
مملكتنى اداره قيلورغە قولاي اولسون ايچون
اوردا تختكاهى اولمق اوزره « قره قوروم »
روشنده بر شهر بنا ايدرگه و « قره قوروم » ده
اوكداي خان طرفندن بنا ايدلمش سراى روشنك
سراى بنا ايلرگه كرشدى وبوشهرگه « سراى »
ديه اسم ويردى .

اوكداي خاقان اورنينه ، رسمى صورتده
« قورلتاي » يىغلوب خاقان انتخاب ايدلگانگه
قدر خاقانلق خدمتنى اوكد اينك خاتونى توراكنه (۱)

(۱) « تورا كنه كوركلينك ايرماز ايدى ، اما اوكداي

قانغه كوركلينك ايدى . « شجره ترك . بيت ۱۴۳

واردیلر. باتوخان بونلرنی کورگان سوک : «خاقانلق ایچون بن منگونی مناسب کورمکدهیم، اگر سزده مناسب کورر اولسه کز آنی خاقان ایدرمز، کیلهسی بیل «قره قوروم» ده قورلتای بیغوب خاقانلق تختنه چیقاررسز» دیدی. شهراده لر بونی مناسب کوردیلر. ایلکدن خاقانلق منصبنی باتوخاننک اوزینه تکلیف ایتدیلر ایسه ده نیچوندر قبول ایتمادی. ایکنچی بیل اوشبوگا موافقه تولى خان اوغلى منگونی قائلق تختنه چیقاردیلر. (۶۴۸-۵۱۲۵۰هـ).

باتوخان، هر وقت منگو قانغه اطاعت ایلر و آنک فرمانلرینی یرینه کتوروب، چیتدن کلمش ایلچیلرینی هم اطهار اطاعت ایچون منگو حضورینه بیاروب طورر ایدی.

آلتون اوردا حکومتی ممالک اصلیه وه ممالک ممتازه اسمنده ایکی قسم اعتبار ایدلنور ایدی. قپچاق ترکلری، چرکس و قفقاز خلقلری، قرغیزلر ممالک اصلیه دن اولوب، بابالرمز اولان بلغار ترکلری، روس کنازلری، پولشه یورتلری ممالک ممتازه دن حساب اولنورلر ایدی. ممالک ممتازه لردن بر قدر خراج آلوب امیروکنازلرینه یرلیغ و یررلر، اما ایچکی حاللرینی، دین و مذهب لرینی و باشقه حاللرینی تمام اوزاختیار لرینه قویارلر ایدی.

«ایدل» بوینه اورداغه قایتدیغی سوک اطهار اطاعت قیلورغه و کنازلرینی تصدیق ایتدروب یرلیغ آلورغه دیه روس کنازلری برر برر باتوخان حضورینه «سرای» شهرینه کلورگه باشلادیلر. اک ایلک اوله رق کناز یارسلاو کلدی و اطهار عبودیت ایچون اوزینک اوغلی قنسطنطین نی «قره قوروم» شهرینه اوکدای خاقان حضورینه بیاردی (۱۲۴۳ تاریخنده). قنسطنطین اوشبو سفرنده

ایکی بیل مقداری یورمشدر. باتوخان، ویلیکی کنازلکنی ولادیمر شهرندن «کیف» شهرینه کوچردی و مذکور دانیل غه «کیف» ده طوررغه بیوردی.

ناؤغورد کنازی آلیکساندر نیفسکی هم اوزینک طوغمه سی آندری و الوغ بایارلری ایله باتوخان حضورینه قییمتلی بولا کلر کتوروب، اطهار اطاعت ایتدیلر (۱۲۴۷هـ). باتوخان امرینه بناء اوشبو آلیکساندر نیفسکی ایله طوغمه سی آندری «قره قوروم» شهرینه واروب خاقان حضورنده عرض عبودیت ایتدیلر و اوشبو اوزون سفر لرندن ۱۲۴۹هـ قایتدیلر. (بونلرنک خاقان حضورندن صاغ و سلامت قایتولرینه، خاقان حضورنده حرمت ایله قبول ایدولرینه شادلانوب روس خلقی بیوک بایرام یاصادیلر). بوندن سوک باتوخان، آلیکساندر نیفسکی نی «کیف» شهرینه و طوغمه سی آندری نی «ولادیمر» شهرینه کناز ایدوب قویدی.

پاپا طرفندن خرستیانلق تبلیغ ایدر ایچون کیوک خاقان اوزرینه بیارلمش اولان ایلچیلر جمله سندن ایوان قارپین، اوزینک سیاحت نامه سنده (قارامزین نقلنه بناء) دیه در: «ایتالیادن سفر ایدوب ۱۲۴۶ تاریخنده کیف شهرینه کلدک؛ بو وقت کیف، باتوخان طرفندن خراب ایدلمش، اهالیسی آج ویالا- نغاچ قالمشیدی؛ بوندن قزیم مملکتنه کردک، بونده قورامشاه اسمنده بر توره طورر و یاننده ده ۶۰،۰۰۰ قدر عسکر اولنور ایدی؛ بوندن قپچاق یرلری آرقلی یوروب دنپیر، دون، ایدل بیلغه لرنی کچدک و یایق صوینه واردق؛ باتو- خان ژولغه بوینده گوزل سراپلر بنا ایتدر- مشیدی؛ بزنی باتوخان چادرینه آلوب وار- دیلر و احترام یوزندن سجه قیلورغه قوشدیلر،

مغوللار روس كنانزلرنىڭ انتقام آلورغە مجبور اولدىلار . سوڭرە دن روس كنانزلرى اوستنە وارمىش باتو، هر بر يرگە واردىغندە صلح واطا-عتگە دعوت ايدوب ايلچىلار يباردى ، اڭرە اطاعت ايتسەلر بر مقدار جزية ويرمك شرطى ايله اوز مملكتلر ينى اوزلر ينىە تابشەرە چغنى وعدە ايتدى . بويە معاملەنى اعتبارە آلأچق يردە روحانىلرنىڭ هر نرسە نى دين ايله بوياب كۆ-ستورلرى سبىندىن عزيزلرنىڭ دعالىرى وكرامت لرى هر شيدىن اوستون ديه اعتقاد ايتمىش عوام خلقى مغوللرنى «مجوس» ديه هيچ سانغە سانامال-دىلر ؛ عادت خلافتچە اولارق ايلچىلر ينى او-لدردىلر . ايمدى بويە حاللرگە صبر ايدوب طورمق مەكن اولمىە چغنى طبعىدر . مع مافىە باتوخان اسير آلنمىش كنانزلرگە احترام كوسترر ايدى ؛ تمام غلبە ايتمىش يرلر ينى كنانزلرنىڭ اوزلر ينىە كىرو تابشردى ، دين اشلر ينىە اصلا و قطعاً مداخلە ايتمادى .

بوندىن اوستون باتوخان طرفندىن تارتىمىش مشقتلرى سبىندىن حقيقت حالده روسلر مستفيد اولدىلار ، اوز آرالرنده اولان معناسز دشمنلىق لرنى يواش يواش تاشلادىلر . دنيا نىڭ ، سبب عالمى ايدىكىن بياوب حسى فوتلرگە عزيزلرنىڭ دعالىرى وكرامتلرى دگل بلکہ حسى كوچلر كرك ايدىكىن آڭلادىلر . حكمت ، كنانزلرنىڭ كوبلگندە دگل بلکہ آزلغندە ايدىكىنى ادراك قىلوب بر نقطەغە جمع اولنورغە طرشدىلر . مغوللردىن عسكرك نظاملر ينى ، صوغش علملر ينى ، چىرو يورتمك ترتيبلر ينى اوڭرىدىلر ، مملكت اداره ايتە بيلمك اصوللر ينى آلدىلر . خانلر و خاقانلر حضور ينىە يوروب ، قاعده و قانونلر حقنە اورناك آلدىلر . خلاصه : تنازع بقا و حيات اجتماعيه نظاملر ينىە آشنالقي پيدا ايتدىلر . ايشته بو كۆ-

چادرغە كرك ، باتوخان غايت سلطنت روشك تخته اوطورر ايدى ؛ خاننىڭ عائىلەسى ، بيوك شهزادەلر و تورەلر آياق اوزرنە اما خاتونلرى اورندقلردە اوطوررلر ايدى ؛ پاپانڭ لاتىن ، اسلاوان ، تاتار (مغول) لسانلرى ايله يازلمىش مکتوبنى خانغە صوندق ، خان دقت ايله اوقودى ، موزيقە اوينالوب طورر ، آلتون و كموش صاوتلردىن خان قمز ايچار ايدى ؛ باتو خان ، زور بدنلى ، قزل توساى ، آچىق يوزلى ، غايت وقارلى و عظمتلى ، جسور ، تجربەلى ، صوغش وقتلرنده حيله كار و تدبيرلى ، تبعە سینه مرحمتلى و جومارد ايدى . چىتدىن كالمىش ارمغانلردىن كندىسە بر نرسە قالدردى مفسز ينى باشقەلرە تاراتور ايدى .»

باتو خان ، جاي كونلرنده ؤولغە بويندە حاضرگى قزان ، سمبر ، سامار ، ساراتوف ، غوييرنالرنده كوچوب يورر ، آوغوست آبي يتدىكندە ؤولغە بوينچە توبان توشوب كىدر ايدى .

باتوخاننىڭ روسلر اوستنە كلكدىكن ايسكى روس مؤرخلرى غايت اثرلى صورتدە يازلر و باتوخان عسكرىنى وحشت ، يرتقچلىق ايله توصيف ايلرلر . واقعا باتوخان طرفندىن روسلر ايچون بيوك هلاكت و تعريف قابل دگل درجەده ؤلا-كت كلكدىكى انكار ايدلاماز . لکن بو طوغرودە اولان مسؤليت يالڭز باتوخان اوستندە گنە اولماي بلکہ روسلرنىڭ اوزلر ينىە دە عائددر .

قېچاق تركلر ينى قصد ايدوب كلكمكده اولان جوجى خان عسكرىنىە اوز حاللرنىڭ يخشى معلوماتلرى اولمادىغى حالده روس كنانز لرى قارشو صوغشەرغە چىقدىلر ، آنلرنىڭ پلا-نلر ينى بوزدىلر . ايشته بو معاملەلرى سبىندىن

۶۵۴-۱۲۵۶ نچى ميلادى يىل باشىكى ويلىكى كىناز آلكساندر نيفسكى آلتون اورداغه كادىكى وقت باتوخان وفات ايتىمىش ايدى .

صرتق خان ، پادشاه اولوب آز وقت طورديغى صوڭ وفات اولدى وبر روايت كه كوره قتل ايدلمشدر . سار تاغ اورنى اوشبونڭ اسمى ايله آتالديغى مرويدر .

صرتق خان ، اتاسى سلامت وقتنده روس كىنازلىرىنه كورشى اورنلرده طورر وآنلرنڭ حاللىرىنه نظارت ايلر ايدى . بو كوئىكى «قزان» شىهرى اورننده طورديغى وعسكرلرنى آشانوب تريبه لب طورديغى مناسبت ايله اوشبو اورن (آشخانه معناسنده) «قزان» ديه شهرت تابديغى وصوگره دن اوشبو اورن زورايوب شهر حالينه كىردىكى روايت ايدلنور .

اولاقچى خان

صرتق خان وفاتنده انيسى اولاقچى خان ، خانلق منصبه تعيين ايدلمش ايسه ده بو هم آز وقت صوڭ وفات ايتدى . ابو الغازى ديبور : «باتوخان اولدىكىدىن صوڭ منگو قاآن باتوخان اولغى صرتق اولغاننى خان قىلدى ، لىكن هنوز خانلق مسندينه اوطورمازدن بورون وفات تابدى . آندن صوڭ آناڭ انيسى اولاقچىنى خان قىلدىلر ، اولاقچى هم آز مدنده وفات تابدى .» (بوندىن صوڭ مشهور بر كه خان حكمدار اولدى ، ترجمه حالى كچن يىل ۲ نچى عدد «شورا» ده يازلمشدر ، مراجعت اولنه) .

نگى روسيهنى روسيه ايدىن شى چىنگىزلىر ، باتو لىرنڭ درسلىرى اولمشدر . آدم اولغىنىڭ كوئىلىنى يومشانتوب حقيقى انسان ايدى چى شى مشقتدر . مشقت كورمالمش انسان هيچ وقت حيوانلىقدن چىقماز ووحشىلىكدن آزاد اولماز . روسلر اكرده مغوللر (قاتارلىر) دن مشقت كورمىلر ايدى ، احتمال كه بتون بتونه منقرض اولمش اولورلىر ايدى . طوغروسى روسلر ، مغوللره رىنچمك دىگل تشكر ايتمىكلىرى لازمدر .

باتوخان ، صوڭ وقتلرده آياغى خسته اولد . يىغىندىمى يا كه باشقه سبىدىنى مىلكت اشلرىنى اولغى صرتق خان اوزرىنه تابشروب ، كىدىسى بر طرفده طورمشدر . ابن خلدون ۶۵۰ نچى يىلده وفات اولدىغى يازمىش ايسه ده (۱) قارامزىن Рубруквьсть ديه مشهور اولان مىسيونىرنڭ ۱۲۵۳ نچى يا كه ۱۲۵۴ نچى يىلده باتو خاننى كوردىكىنى روايت ايتددر . (ج ۴ ، بيت ۱۵ ، ماده ۸۱) . بو تقديرچه ۶۵۰ نچى يىلده سلامت اولديغى معلوم اولور .

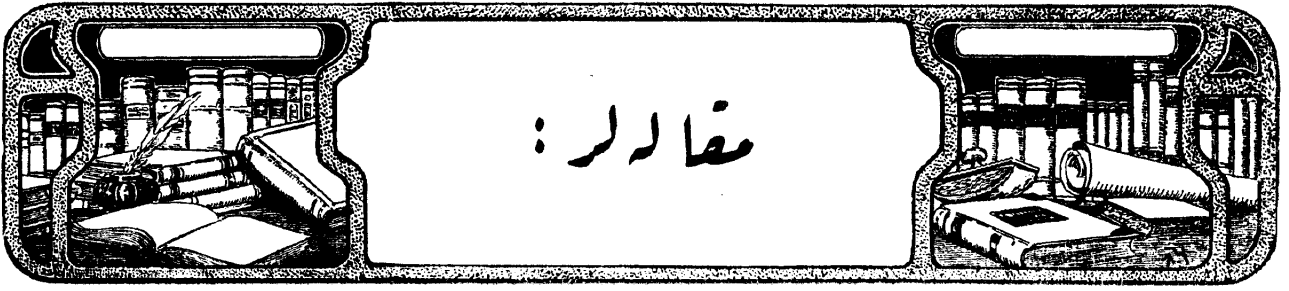
كوبراك سوزلىرگه كوره باتوخان ۶۵۳ - ۱۲۵۵ ده «سراى» شىهرنده وفات اولمشدر .

صرتق خان

باتوخان وفات اولدىغىنده ، اولغى صرتق دشت قىچاق حكومتنه خان نصب اولدى . صرتق خان دشت قىچاق حكومتنده اولان خانلرنڭ اوچونچىسىدر .

(۱) ابن خلدون سوزىنه بنا ايدوب ، كچن يىل ۲ نچى عدد «شورا» ده ، باتو خاننى ۶۵۰ ده وفات ايتدى ، ديمش ، ايدىك .

مقاله لر:

فضائل اسلاميه

الله تعالى نى تعظيم . اعمال صالحه . عدالت . نظافت . اخوت .
امنيت . حریت . استقامت . احسان . تعاون .

اسلام - هر فضيلتى بحق جامع اولان تعبدى هم ده مدنى و سياسى بر دين اولوب اسلامك ظهورى و غلبه سيله خداى حكم ايتشدرد . اسلام بر وقت ظهور ايدر و رسول اكرم افندمز حضرتلرينك خاتم الانبياء اولمه سينك سرى اول وقت ظاهر اولور . بوراسى بز ، مسلمانلر ايچون بيوك بر بشارتدر . شمد يلك بز بوراده فضائل اسلاميه دن اون قدر اوشبو مشهور خصلتى بيان ايديبوروز : (۱) عوالم غير متناهيه بي خلق ايتمش جناب الله حضرتلرينى تعظيم ، (۲) طاقت دائره - سنده اعمال صالحه ، (۳) عدالت ، (۴) نظافت ، (۵) اخوت ، (۶) امنيت ، (۷) حریت ، (۸) استقامت ، (۹) احسان هم (۱۰) تعاون .

خداى حضرتلرينى باردر و بردر ديمك ايله وصفات كماليه سيله معرفت ايتمك تقدیس و تنزيه ايتمك ، نهايت تعظيم ايتمك لازم اولور . اعمال صالحه خالصاً لله اولمق لازم ، يوق ايسه رياء طريقيه نماز اوقوچيلر ، « فويل للمصلين الذين هم عن صلاتهم ساهون . الذين هم يراؤون ... » آيت جليله سنه مصداق اولورلر . اعمال صالحه طرف خداده درگاه عزنده قبول اولنور ايسه ، عبادتك روحى ظاهر اولور ، اعمال صالحه نك تأثيرى بنده ده نمايان اولور ، بنك علويت كسب

ايدر و نئس اماره سينه غالب اوله رق كنديسنى قبائحدن منع ايديه بيلور ؛ « ان الصلاة تنهى عن الفحشاء والمنكر ... » آيت جليله سينك تاويلى شولدر . عدالت ايسه فضائل اسلاميه نك بيوكلرندن اولوب نظام عادلى اقامت ايتمكدن عبارتدر . عدالت انساننك ، اوضاعنده ، اقوالنده ، حركتنده ، لباس و هيئتنده اولور ايسه « ادب » تعبير اولنور . اموالى كسب ايدوب صرف ايتمكده اولور ايسه « كفايت و اقتصاد » تعبير اولنور . منزلى ويا بر عائله ي اداره ايتمكده اولور ايسه « تدبير » و مملكت و دولتى ، اداره ده اولور ايسه « سياست » تعبير اولنور . انسانلر ايله معامله ده اولور ايسه « حسن معاشره » ، « آداب محاضره » تعبير اولنور . شو ذكر ايتدكمز شيلرده بر كيمسه نظام عادلى اقامت ايدر ايسه « عادل » تعبير اولنور . خداى كلام قديده « ان الله يامر بالعدل والاحسان » ديه فرمان ايلر .

نظافت ايسه پاك اولمقدن ، معيشتده حفظ الصحت قاعده لرينى رعايت ايتمكدن عبارتدر . پاك اولمقده طبيعى بر راحتك وار ؛ يونى هر كس اوز وجدانى ايله بيلور . پاك كيمسه نى آدملىر ياراتديغى كى ، خداى ده سوه . اسلام ، نظافت اوزرنده بنا اولنمشدر . بو طوغر وده حديثه « بنى الاسلام على النظافة » وارد اولمشدر . بناعليه بر كيمسه مسلمان اولوبده پاك اولمازسه مسلمانلقينه اساس اولمامش اولور . اخوت ايسه قرنداش لك و دوستلقدن

عبارتند؛ اخوت برنچی درجه مکمل بر فضیلتند، حتی اسلام اخوت دن عبارت دیرسا کده مبالغه اولماز. رسول اکرم افندمز مسلمانلر آراسنده هر شیدن مقدم «اخوت» تأسیس ایتدی، عصر سعادتده مسلمانلر بری برینه شو قدر دوستلقه ایدی که، اختلافلی مسئله لرده بر برینی تکفیر، تضلیل، تبذیع دگل حتی تخطئه ایتمازلر ایدی. «اختلاف» انسانلرده طبیعی اولدیقندن، اختلافلی مسئله لر آنلر زماننده همان بار ایدی. فقط بر برینی تخطئه ایتما دکلرندن جزئی اختلافلردن بر ضررده اولماز ایدی، بلکه «اختلاف امتی رحمة» حدیث شریفنگ سری ظاهر اولور ایدی. اما عصر سعادت ده «اعتقادات» بابنده قرآنندن باشقه مدون کتاب اولنمادیقندن، مسلمانلر علی-العموم بر «عقیده» ده متحد ایدیلر، اعتقادی مسئله لرده اختلاف اصلا اولنماز ایدی، عقیده لری ده کتاب الله اثبات ایدن شیلری اثبات ایتمک، کتاب الله نفی ایدن شیلری نفی ایتمک، بوندن ماعداسندن سکوت ایده رک «الله ورسوله اعلم» دیه رک خدایه نابشرلقدن عبارت ایدی. اول زمانلرده کتاب لفظی، فقط کتاب الله اطلاق اولنور ایدی، حتی رسول اکرم افندمز ننگ: «بندن قرآنندن ماعدای یازمه گز!» دیدیکی مرویدر. اخوت هر نه قدر بیوک فضیلت ایسه ده شمدیلک مسلمانلر آراسنده مع التأسف اعتبار اولنمایور، حتی، اخوت دینیه مز کوتارلدی دیولسه جائز اولور. اسلامده مذهب منازعه لری همه اسکیلک یا کیلق بترلوگه تیو-شلی ایدی ایسه ده لکن مع التأسف موفق اولنمایور. امنیت ایسه امین اولمقدن کیمسه یه ضرر ایتما مک، خیانت ایتما مک کبی شیلردن عبارتند. امنیتلی، آدم شولدرکه، آدملر آننگ یدندن واسانندن امین اولورلر. هم آدملر آننگ ضرر کپتر وندن سلامت اولورلر. شو معنی ده «المسلم

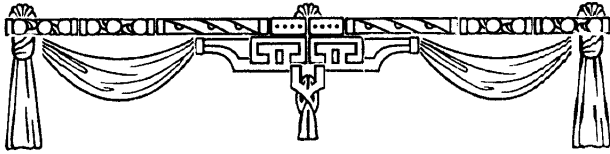
من سلم الناس من یده ولسانه» وارد اولمشدر. امنیت نظر اسلامده، غایت بیوک فضیلت اولدیغی کبی حیات اجتماعیه نقطه نظرندده غایت بیوک موقع احراز ایتمش اولور.

حریت ایسه فضائل اسلامیه و فضائل انسانیه ننگ غایت مهمی اولوب، شهوتلره، اوها ملره اسپر اولما مقدن عبارتند. شهوته اسپر اولما مق «عفت»، راحتک، تنبلک اسپیری اولما مق «اجتهاد»، فزع جزع اسپیری اولما مق «صبر»، غضب اسپیری اولما مق «حلم»، حب انتقام اسپیری اولما مق «عفو»، حب مال اسپیری اولما مق «سخاوت و فناعت»، هوای نفس اسپیری اولما مق «تقوی» در. تقوی ایسه خصال خیرننگ همه سنی جمع ایتمش بر خصلتند. قرآنده غیر محصور آیتلر ده «تقوی» ایله امر اولنمشدر. «ان اکرمکم عند الله اتقا کم . . .»

استقامت ایسه، اعطاء کل ذی حق حقه، یعنی هر ذی حقوقننگ حقنه رعایت ایدوب تجاوز ایتما مک، همده شرفی عزتی اعتباری عقلی حفظ ایتمک حرملره تعدی ایتما مکن عبارتند. عند الناس استقامت ایسه مساعده شرعیه داخلنک حرکت ایتما کله حاصل اولور. استقامت، مز-یای انسانیت و عین اسلامیتند. استقامتلی کیمسه حقنی سوهر. . . . حقنه رعایت ایدر، حقنی کتم ایتماز. خدای کلام قدیمده «ان الذین قالوا ربنا الله ثم استقاموا . . .» دیه استقامتلی کیمسه لره بیوک بشارت ویرر. . . هر قانغی ملتنگ افرادنده استقامت شائع اولور ایسه، اول ملت ملل سائره عندنک دخی اعتبار قرانور. بو تجربه برله اثبات ایدلمشدر.

احسان ایسه، حدیث شریفده «ان تعبد الله کانک تراه» ایله تفسیر اولنور. بو هم غایت بیوک فضیلتند، بو معنی برله احسان

اعمالدن عد ایدوب ثوابلر وعد ایتمش
 علوم و معارف انسانلره صوایله هوا اولدیقندن
 مدنیت اسلامیه نك ترقیسی علوم و معارف نك
 انتشارینه و حسن تأثیرینه باغلانمشدر.
 - میان عبدالاول الغفاری «آق»

غزته و ژورناللر

I

غزته و ژورناللرنك نه کبی شیلر ایدیگن
 تعریف ایدرگه حاجت یوقدر . شمدی بونلرنی
 هرکیم کوردی و هرکون اوقوب طورلر ، بونلر
 حقنده دنیا خلقی معلومات کسب ایتدی . مد -
 نیتلی قوملر آراسنده غزته و ژورناللر قدر
 اثرلی شی یوقدر . (اعتدال و تربیه اوزرنده
 یازلمق شرطیله غزته و ژورناللر ملت فکرینی
 ایستدیکلری طرفارغه چورلر حتی حکومتلرگه
 ده نفوذلرینی یورتورلر) .

سلف عصرنده و ایسکی مسلمانلرده غزته
 کبی شیلردگل حتی مطبعه لرده اولهامشدر .
 شونك ایچون بونلرنی دنیاغه چیقاروچیلر فر -
 نکلر دیه اعتقاد ایدلنور ایدی . فقط صوگره دن
 معلوم اولمشدرکه غزته و مطبعه چیلک آوروپاده
 دگل بلکه چینده اختراع ایدلمشدر . چین
 تختکاهی اولان «پکین» شهرنده ایکی اوچ بیك
 لر بیللردن بیرلو غزته لر تارالیدی و آلتی
 بیك بیللردن بیرلی مطبعه لر اولوب دوام ایتد -
 یکی معلوم اولمشدر . حالبوکه بونلر یاوروپا
 ده یگی اختراع ایدلمش شیلردندر . یاوروپا
 نك فضیلتی ایسه بویله فائده لی شیلرنی مسلمان

غایت آز کیمسه لره نصیب اولور . احسان ، باطن
 نی هر توری کدورانندن صافلامق ، خدای
 دائما ذکر ایتمک ، رسولمز حضرتلرینه صلواة
 او قومق کبی شیلر ایله حاصل اولای بیلور .

تعاون ایسه یاردم ایدشمکدن عبارت
 اولوب غایت بیوک فضائلدن معدوددر . خدای
 کلام قدیمده «تعاونوا علی البر والتقوی...»
 دیه مسلمانلره هر توری خیرلو اشلره اعانت
 ایتمایه فرمان بیورمشدر . اعانت بر نیچه توری
 اولوب انک یاخشییسی آچه ایله اعانت ایتمکدر .
 لکن بزم مسلمانلرده خیرانده مسابقه خصلتی
 قالماش یا آزددر . «تعاون» جمعیتلری کشاد
 ایدوب پاره طویلایمق برنجی لازم شیلردن ایسه
 ده بویله جمعیتلر آچمق حرام ایش ..! صدقه
 و زکاتلر «تعاون» اساسنه بنا بایلره فرض
 اولنمشدر . تعاون ، بیوک بر فضیلتدر .

فضائل اسلامیه ایسه بوکاغذ، منحصر
 دگلدر . شمدیک مسلمانلرده «خدایم باروبر»
 دیمکدن باشقه بر فضیلت ده قالماش دیولسه مبالغه
 اولماز . «هو الذی خلق لکم ما فی الارض
 جمیعاً...» خدای ، کره ارضنك ما فیها سنده
 بولنان شیلری بزم فائده لنمکمز ایچون یاراد -
 مشدر . بو شیلردن فائده لنمکمز لازم اولور ،
 یوق ایسه دعوت که اجابت ایتمایوب اسات
 ایتمش اولورز . نمازلرمزی ادا بعدنده روی
 ارضه منتشر اولوب کسب ایدهرک خداینك
 فضلنی طلب ایدرسهك خزائن طبیعتدن ، باشقه
 ملتلر کبی استفاده ایدر ایسهك ثروت وساما -
 نمز کوبایور ، ثروت وسامان اساس مدنیتدر .
 «هل یستوی الذین یعلمون والذین لایعلمون...»
 دیه عالملری خدای مدح ایتدیکی کبی افندمز
 حضرتلری ده طلب علمی هر کسه ، ایر و خاتونه
 فرض ایتمشدر . علم ایله عمل ایتمکنی فضائل

لر . پك قیمت اولان عمارینی فائده سز نزل-
 علرو اصل سز شبهه لر ایله ضائع ایتله لر . آگلا-
 مشلری کندی قوم لرینه آگلاتر ایچون جدی
 صورتده طر شمازلر . و آگلاماغانلری ده اوتله-
 گیلرینک سوزلرینه خاطر ایچون اواسون قو-
 لاق صالمازلر اولسه اول قوم حقننده دنیا
 یوزندن یوغالمش و بتمش دیه حکم ایتمک
 لازم کلور .

II

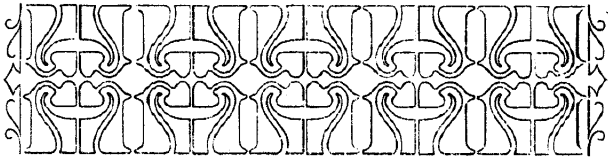
اسلام دنیا سنده ایلك ظاهر اولان غزته
 بهادر شاه ایکنچی زماننده هندستانده «دهلی»
 شهرنده اردو لسانی ایله نشر اولنمش غزته در .
 اوشبو غزته حقننده : «اگر بو غزته یوز ییل هیچ
 اولمادیغنده ایلی ییل مقدم چیقمش اوله ایدی ،
 هندستانده اسلام حکومتی بیوک شوکتنی حفظ
 ایتدیکی حالدده همیشه دوام ایده چک ایدی ،
 فقط انگلیزلر تمام هندستانه یرلشوب بتدیکلری
 صوگ چیقیمه باشلادی ، بو وقتده ایسه مسلمانلر نژ
 فرصتلری الارندن کتمش ایدی» دیورلر .
 مسلمانلر عمومیتله کندیلری ، بر غزته سببندن
 دولتلی دوام ایده چکنی و اول بولنمادیغی
 سببندن دولتلی خراب اولدیغنی اعتقاد ایدر
 اولسه لر بونک طوغروسنه نه قدر اعتبار و اعتنا
 لازم اوله چقی اوزون سویلرگه حاجت اولماز .
 غزته و ژورناللر ، ملتلرنک تیللری و قولاق
 لریدر . ایکنچی ملتله بونلر ایله سویلارلر
 و آنلرنک سوزلرینی بونلر ایله دکلازلر . سوزلری
 ایله اثرلندروب عمومینی بر فکرگه تارتورلر ،
 امتلرنک فردلری آراسنده مناسبتلر یاصاب
 جملاسنی بر نقطه غه چیارلر . اوشبو اهمیتلی حالنی
 فکرلر مدنیتملی قوملر ، غزته و ژورناللرینی ایلك
 گوزل اخلاقلی و عالی طبیعتلی ، کیك معلوماتلی
 آدملرگه امانت ایدوب ، کندیلری ایسه بال

نلردن برقاچ یوز ییللر ایلك تابوب آلقلری
 وفائده لنه بیلمکلریدر . «اطلبوا العلم ولو بال صین»
 سوزینک افندمز فخر الانبیا حضرتلرندن صدوری
 خواه ثابت اولسون خواه اولماسون ، مجرد ظا-
 هر ی لفظینه اعتبار ایدرک بعض بر مسلمانلر
 چین شهرنده یوروب علم و معرفت حقننده
 تفتیش و تتبع ایتمش اوله لر ایدی ، احتمال که
 مطبعه و غزته کبی فائده لی شیلر ، باشقه لر دن
 قدم اسلاملر آراسینه کرمش اولور ایدی .

دینی جهتن قارالور ایسه : قرآن ، حدیث ،
 اجماع و مجتهد قیاسنده ، غزته و ژورناللردن
 صریح صورتده امر یا که منع ایتکان شی یو-
 قدر . بناء علیه باشقه بو قبیلدن اولان مباح
 شیلر کبی نیت و مقصد هم غایه لرگه تابع اولور .
 مطبعه چیلک ، غزته و ژورنالچیلیق مجوسیلر
 اختراعسی ایدیکنده شبهه اولماز . فقط شریعتنه
 «اسلاملردن باشقه لر طرفندن اختراع ایدلگان
 شیلردن فائده لئمک یارامی» دیگان قاعده یوقدر .
 بلکه : «استعینوا علی کل صنعة بصالح اهلها»
 و «الحکمة ضالة المؤمن اخذها من این وجدها»
 مضموننده کوب سوزلر وارد اولمشدر .

اوزون دلیللر کتوررگه کوب محتاجلق
 یوق ، دین و ملت فائده سی یولنده سوز سویلا-
 مک و بونلر ضررینه سویلانمش سوزلرینی
 مدافعه ایتمک ، شریعت نقطه سندن قارالور
 اولسه مطلقا لازمدر . ایشته عصر مزده مذکور
 شیلرنک یولی آنچق مطبوعاتدر . مطبوعاتدن
 باشقه بو طوغروسده شمدیلك چاره کورلماز .
 بیکی اولان ایشکلر آچلدیغینه قدر ، آچیق
 ایشکلردن استفاده ایتمک تیوشلی .

مسلمانلر ، زمان و حیات اجتماعیه مجبور
 ایتمش شیلرنک هر برینی اشلامکده لردر . فقط
 کوب وقت ، فرصتلر قولدن کتدیکی صوگ اشلی

مصاحبهء ادبيه

عثمانلى ادبياتى .

III

عثمانلى ادبياتىنىڭ ، ئىلگىگە قىرغىن مەنتەزىم دورەلەر داخلىدە تەكلىم ايتە آلماغاننى اعتراف ايتەرگە تىوش . عاكفى پاشا زمانلىرىدە قىر دوام ايتكان بش عصرلك عثمانلى ادبياتى ، شول قىر اوزون بر زمان ايچىندە (مى - نى) (گول - بلبل) قافىلەلەردىن ، (قافى طاقى) خرافاتىدىن ، انساننىڭ حسىيات رىقىقە سىنى اويوتقان (فاعلاتن ، فاعلاتن) كىبى مېترىد وزىلەردىن غىرى صنایع ادبىيە نامنە هيچ بر تەكلىم كوسترە آلمايدى . (تارىخ ادبيات) ايله اشتغال ايتكان بعض عثمانلى ادبىيە ، ايسكى عثمانلى شاعرلەردە علوى علوى تشبىه لەر ، پارلاق پارلاق خياللەر كورەر .

فى الحقيقه بو بشر ، بش ييارم عصرلك ادبياتدە بعض گوزل اثرلەر تصادف ايتيلەر . لکن بو اثرلەر بيك آزدەر . همەسى بر آرەغە جمع قىلىنسە ايكيوز صحيفه لك بر مجموعە ميدانغە كىلەر .

محترم قارئلر ، احتمال كە ، فضولى ، نفعى ، ندىم كىبى بويوك عثمانلى شاعرلەرنى خاطرگە كىتروب ، بو فكرنى حقيقت گە خلاف قىياس ايتەرلەر ؛ شول سببىدىن كچككە بر استطراد بلن فكرمنى اثبات ايتمىكى لازم كورەم :

ادبيات كامەسى « شعر » سوزى بلن همان مترادف كىبى در .

اول حالده « شعر » نىڭ نى بولغاننى تىكشرمك تىوشدر .

تيره سىنە بيغولەش چىنلەر قىيلىدىن مذكور مطبوعه عاتلرى اطرافىنە بيغولوب ، استفادە ايتمىكىلەردر . دنيادە محض خىراولان شى هيچ يوندەر . شونىڭ ايچون بعض بر وقتلەر غزتە وژورناللەر طرفىدىن هم مادى ومعنوى ضررلەر كورلەگى مەمكىن اولور . فقط بويە ضررلەرنىڭ دوللىرى كىنە شول غزتە وژورناللەردىن باشقە اولنماز .

خىللىرى غزتە وژورناللەردىن نەرت ايتدىرمك يالگىز ملىتنىڭ خىرسىزلىكدە كون كچرمكارىنە وبونىڭ سببىدىن باشقەلەرنىڭ آياق آستارىدە ايزلوب ، تابئالوب ياتمىقلىرىنە رضالقدن عبارت اولور . آلدەمزدە شوپلە اھمىتلى حاللەر واردر كە بونىڭ ايچون بوكوندىن اعتبارا حاضرلك كورلەماز ايسە ملت ، دنيانىڭ اسفل سافلىنى اولان جھالت چوقرىنە توشوب غائب اولاققدر .

تيل وقلم جھادللىرى ، سونگو جھادللىرىنە كورەدە فضيلەتايدىر . رسول اكرم واسلاملەر فائىدەسىنە شعر سويلوچى حسان (رضى الله عنہ) حضرتلىرى حقندە اندىم طرفىدىن : « اللهم ايدە بروح القدس » مضمونندە دعا ايدلندىكى مرويدەر . اسلام ملتى ودين مصلحتى حقندە يازلمش جريدەلەر ، ژورناللەرنىڭ دين جھتىدىن اولاقچى حكملەرى اوشبو اولسە كرك . حال بويە اولديغىن غزتە وژورناللەرنىڭ صاحبلرى ، محررلىرى اوزلرىنە امانت ايدلمش اوشبو خدىمتلەرنىڭ الوغلىنى بيلورگە وھر وقت عفت وامانت اوزرىدە قلم يورتورگە تىوشلى ايدىكىنى سويلرگە لزوم يوقدر .

غزتە وژورناللەركوب نوعلەرگە بولنورلر وبر برىدىن ، سىلكلىرى جھتىچە آيرلورلر ومختلف مقصدلەرە خدىمت ايدىلەر . بونلر حقندە كەلەچكدە يازارمىز .

بيك درست؛ نفعى نك پادشاهنى تصوير
ايتكان وبيك بليغ سانالغان بر اوزون قصيدى سنك:

ايدى منضم ينى اولسكى كىبى كسور رومه
چكوب صاغه صوله شمشير بران سراندازى
شمالا اصفهانى، كنجىبى، تفلىسى، شىروانى
جنوباشهر زورى، بصره، بغدادى، اهوازى

بيتلر ينى اوقوغاچ، انسان شىعدن زياده
عجيب بر جغرافيا اوقوغاننى اويلاى در .
بالخاصه :

حافظ وابن يمينم غزل و قطعده گر
سويلهسم بلكه رباعيدى اولوردم خيام

فخر يه سنى اوقوغانده اوز اوز ينى ماقتانغان
بو شاعر نك شاعرلك نامنه بولغان ادعاسنه قارشى
حيرت ايتمامك قابل اولماز . چونكه شاعر بو
بيتى ايله اوز ينىك « شعر » نى نىچك توشوندىگنى
كوستردى . نفعى نك اويلاوى بوينچه شعر -
غزل، قطعده، رباعى يازمقدن باشقا بر
نرسه توكلمش وغزل و قطعده سويلادده حافظ
شيرازى ايله ابن يمين نام شاعرلرله برابر ايكان .
اگر رباعى يازسه عمر خيام قدر يازا آلاچق ايكان .
شاعرلر ، بو بش عصر ايچنده مستبد
پادشاهلرنك ظلم و استبدادلر ينى عدالت ديب
كوستروچى، سفاهت مجلسلر ينى تصوير قىلوچى،
شرابنى (كوثر) نامى آستنده مدح ايتوچى
مبالغهلى ، اوزون ، يكنسق قصيدهلر ، غزللر ،
قطعدهلر ، يالقاولقلردن باشقا كوب اثر ترقى
كوستره آلهاديلر . حاضرگى زمانده غربده
(Эстетика) تعبير ايدىلان (حكمت بدايىع) فنى
اسكى عثمانلى شاعرلر ينىك محيط عرفانندن
اوزاقده قالمشدر .

(ما بعدى وار)

ن . آغه يوف .

ايسكى زمانلرده ، وزنى و قافيهلى بولغان
هر جمله گه شعر نامى بىريله ايدى . مثلا ، احمد
مدحت افدىنىك شاعرلك هوسيله ايتدىگى :

ايچدىگىك اعلا صويك تركيب واجزاسى ندر ؟
ايدروژنله اوقسيژن ندر ، اوقسيژنله ايدروژن ! (۱)

فنى بيتى شعر ديب سانالا ايدى . لکن صوكرالرى
« شعر » ده بر فلسفه ، بر غايه تحرى ايتدىلر .
علم احوال روح ، علم منافع الاعضا -
Физиология كىبى علملرنك ده ترقيسى ، شعر نك حقيقى معناسنى
ازلرگه معاونت قىلدى . صنايع نفيسه (Искусство)
نك نكلمى ، (تنقيد) نك زور بر علم شكلى
آلوى شعر نك حقيقى معناسنى ميدانغه چىقاردى .
بناء عليه هر وزنى و قافيهلى بولغان سوز نك
شعر بولمىوب ، انسانلرنك حسيات قليبى سنه
تأثير قىلوب آنلرنى طاتلى طاتلى خياللرگه
مستغرق ايتكان ، موكللى موكللى يفلاتقان
نرسه نك هر قايسنىك « شعر » ديب ايتولويده
قرار بىردىلر .

بو تعريفگه كوره ، شعر فقط قافيه ، وزن گنه
توكل ؛ فقط سوزده توكل ، بلكه انسانلرنك
حسيات قليبىلرينه تأثير قىلغان هر نرسه ، مثلا :
ماتور بر قىز ، مؤثر بر طاوش ، لطيف بر
طبيعت لوحه سى ، اورال صوينك طولغان آى نك
نورلرى آستنده جريانى شعر بولا . بالعكس
نفعى نك قافيهلى و وزنى بر جلوس قصيده سى ،
پادشاهنك آتىنك ايه رنده بولغان مجوهراتى ،
كوك يوزنده گى قوياشقه ، يلد يزلرغه تشبيه
قىلوب يازغان قطعدهلرى ، غزللرى « شعر »
كلمه سنك معناسى داخلنه كره آلهى .

(۱) « ايچكان يخشى صونك اجزاسى (مولد الماء و مولد

الحموضه) ديب ايتلگان غازلردن عبارت بولغاننى بيله مسك ؟ »
معناسنكدر .

قطب جنوبی کشف ایتلووی

یرنڭ قطب نقطه لرینه باروب یتو هوسی کوبدن اویغانغان ایدی. یوز بیلدن بیرلی یاورو پادن بر چوق سیاحلر قطب لرغه باررغه دیه یولرغه چقسه لرده، کوبسی ۱۵۰-۲۰۰ چاقروملر قالغاچ باره آلمی کیری فایتدیلر. کوبسیده شونده بوزلر آراسنده هلاک بولدیلر. برسیده قطب نقطه لرینه باروب یتارگه موفق بولا آلمغان ایدی.

حاضرنده، انکلتیره دن «شیکلتون» نام آفیتسارنڭ تحت اداره سنده «نمرو» اسملی پاراخودغه اوطوروب جنوب بوز دگزینه کیتکان سیاحلر هیئتتی جنوبی قطب نقطه سینه باروب یتارگه موفق بولمشار و آنده کوب فنی تجربهلر یاصاب کیری فایتمشلردر.

شیکلتون ایله قطبغه باروچی هیئت نڭ بر قسمی جنوبگه طوغری بارا طورغاچ «ار بوس» اسملی بر اولقان (ینارطاو) اوستنه منگانلر. اولقان نڭ آغزی یارطی انگلیز میلی زورلغنده اولوب، تیره نلگی ۸۰۰ فوطدر. ایچندن آتیلوب چققان صو بخارلری و غازلر ۲۰۰۰ فوطغه قدر کوتارلمکده درلر.

شیکلتون هیئتتی بوندن صوڭ دگز بوزی اوستندن ۲۰۰ میل قدر جنوبگه کیتکان و اونکان سنه ۲۶ نچی اوکتابرده «روایال» برونندن اوتهرک، چوقورلر و اوچورملر اوزرنده گی قارلر اوستندن، بتون حیاتلرینی تهلهکه گه قویوب همان جنوبگه طابا بارغانلر. بونده قارنڭ آقلغی شول قدر آچیق یا قطلی لقی ویر-

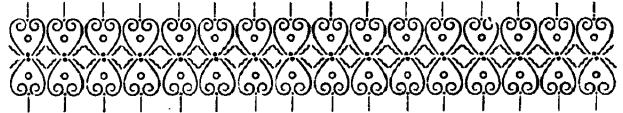
مکده درکه، کچکنه گاوده لی مانجوریا آتلرینڭ کوزلری چاغیلوب کوره آلمی طورغان بولغانلر. شول سببلی بونلرنڭ کوبسینی آتوب اوتروب کیتارگه طوغری کیلگان. ۱۳ نچی دیکابرده ۸۸ درجه ۲۳ دقیقه عرض جنوبی گه باروب یتکانلر. لکن صوڭ کونلرنده قار بورانندن بیک یونچوغانلر و کونده لک آشلرن ۲۰ اونسیگه قدر کیمتورگه محتاج بولغانلر.

قایتقاند، اشارلرینه بتکاچ آتلرن صویوب آشاو سببلی «ده زه ننه ریه» خسته لگنه دوچار بولوب یوده گانلر. ۱۴ نچی فیورالده، بوسیا حلر هیئتتی نڭ بر قسمی هیئت رئیسسی شیکلتون نڭ یاننده، آنڭ طوقتاغان یرنده قالغانلر. بر فسمیده اوزلرینڭ قالدروب کیتکان «نمرو» کیمه سنی از لرگه کیتکانلر و آخرنده آنی طابوب فایتورغه موفق بولغانلر.

شیکلتون نڭ ظننه بناء، قطب جنوبی دگز سطحندن ۱۰ مڭ فوط یوغاری بر ارتفاعه بولنقددر. بوسیا حلر شول قطب یاننده یڭی بر طاو سلسله سی کشف ایتکانلر.

انگلیز غزته لرندن «دایلی مایل» غزته سینڭ بو خصوصده غی خبرینه بناء، بیک طوغری اوله رق، قطب جنوبی نڭ اڭ نهایت نقطه سی ۸۸ درجه، ۲۳ دقیقه عرض جنوبیده و ۱۶۲ درجه طول شرقیده اولوب، قار ایله اورتولگان، ۹ مڭ فوط قدر مرتفع بر تیگزلک اوزرنده در. بو سیاحلر هیئتتی قطب جنوبی ده طبقات الارضغه دائر بر چوق کشفیات اجرا ایتمشلر و بر کومری معدنلری طابمشلردر.

بو کونگی مسئله مز

مکتب و مدرسه لرمز . معلم و معلم لرمز . اورنبورغ دوخاونوی صوبرانیه سنده امتحان ایدلوب شهادت نامه آلمق .

اورنبورغ دوخاونوی صوبرانیه دائره سنه (اوکروغنده) اولان بعض مکتبلرنک پالیتسه لر طرفندن یابدربلوب ، معلم و معلم لرنندن رخصت یازولری صورالدیغی ترکیچه و روسچه غزته لرده یازلوب طورلور . کوب اورنده اولان مکتبلر معارف نظارتی مأمورلری واسطه سیله هم تفتیش ایدلمکده اولدیغی روایت ایدلنور .

بو اشلر خواه آرامزدن اولان دانوس وسعایتلرگه کوره اولسون و خواه باشقه سببلرگه بناء اولسون اهیتلیدرلر .

۱۸۷۴ نچی ییل ۲۰ نچی نو یابرده ایمپراطور طرفندن تصدیق ایدلمش زاقون موجینچه اورنبورغ دوخاونوی صوبرانیه غه تابع اولان مسلمانلرنک شول کونگه قدر آچلمش وشوندن صوگ آچلاچق مکتب و مدرسه لری تاماما معارف نظارتینه تابشرلمشدر . رسمه صورتده رخصت اولماز ایسه نه مکتب و نه مدرسه لرده معلمک و معلمک ایتمک جائز دگلدر . حتی اوزینک خصوصی اوینه بالالر بیغوب سبق اوقوتوق هم درست اولماز . درس لر خواه صرف دینی اولسونلر خواه یازو اوگرنمک و اوگرنمک کبی فنی شیلر ایله فاتناش اولسون جهله سی بر حکمده در . اوشبو حکم اعلانیه اونوز بیش ییللر اوتوب کتدیکی حالده بعض سببلرگه کوره آنچق اجرا ایدلمکسزین وعملگه قویلمقسزین طورمشدر . بو کونده اورنبورغ دوخاونوی صوبرانیه

سی نظارتنده اولان مسلمانلرنک اکرده خصوصی اویلرده اوقولرده ملاحظه گه آلسه ۸،۰۰۰ گه قریب مدرسه و ابتدائی مکتبلری و بوندن بر آز مقدار زیاده معلم و معلم لری اولنور . نظامه موافق صورتده رخصت آلمش مکتب و مدرسه یاکه رخصت آلمش معلم و معلمه یوزگه ده طولماسه کرک ، باشقه لری عمومیتله رخصتسزلردر . بو ایسه حکومتک اوزینه معلوم ، حتی بز بونی حکومت کاغدلرندن استفاده ایدوب یازمقده مز .

۱۸۸۸ نچی ییل اورنبورغ دوخاونوی صوبرانیه قارامقنده اولان اماملرغه روسچه بیلیمک شرط ایدلوب اوشبو حکم ۱۸۹۱ نچی ییل باشندن عملگه قویلمه چقی اعلان ایدلدیکی وقت ، ۱۸۹۱ نچی ییل باشینه قدر دوخاونوی صوبرانیه دن شهادت نامه آلوب قالمش کیمسه لر بو حکمدن معفو ایمش ، دیه یالان بر خبر چیقدیغنک شاگردلر گروه گروه اوله رق امتحان ایچون «اوا» شهرینه وارلر ایدی . شمدی بودفعده هم اورنبورغ دوخاونوی صوبرانیه سندن معلمک شهادت نامه سی اولانلرنک اوقوتولرینه پالیتسه مانع اولمایدر ، حتی ترکستان ولایتلرینی تفتیش ایدوچی غراف پالین مأمورلری بویله معلملرگه تعرض ایتمازلر ، دیبورلر . لکن بو شی اساسلی ونظامغه موافق بر اش اولماسه کرک ، اوشبوسببلر ایچون : (۱) معلم و مدرس اولورغه لایق کورلدر دیه ویرلمش امتحان شهادت نامه لری ، مکتبده بالالر و مدرسه ده شاگردلر اوقوتور ایچون رسمه رخصت دگلدر . صوبرانیه امتحان شهادت کاغدینی نظام قاشنده اوچیتلسکی اشقوللا و اینستیتوتلر شهادت نامه لرنندن ده معتبر اوله چغنی هیچ کیم دعوی ایتماز . حالبوکه اشقوللار و اینستیتوتلر شهادت نامه لری

موافق نظام بر شی دگلدن. شونگ ایچون غوبیرنسکی پراؤلینیه لردن کوبلری صوگ وقت لرده اورنبورغ دوخاونوی صوبرانیه شهادت نامه سنده اولان «معلم» و «مدرس» عنوان لرینی توشروب قالدقمده اردر.

خلاصه: بوکونده نظاملره موافق مکتبلرمن ومدرسه لرمز اولنمادیغی کبی نظاملره موافق روشه تصدیق ایدلمش معلملرمز، مدرسلرمزده یوقدر. بو حکمه ایسکیسی ویانگاسی، دینی وفنی اولانی ایله محض دینی اولانلری جمله سی مشترکدر. بوکون یاگا وابتدائی بر مکتب یابولسه ایکنچی کونده ایسکی بر مدرسه نڭ یابلوی وایسکی بر مدرسنڭ درسدن منع ایدلوی جائزدر.

بیوک فیلسوف

ژان - ژاق روسسو.

۳

روسسو اوتوز یاشنده ایکان، یاگیدن بر وقتلر طاشلاب کیتدیگی پاریزغه کیلیدی. روسسو فقیر؛ اوزی کبک فقیرلر ایله دوست، اوچراشا وسویله شه ایدی. اتفافی طانشولر سایه سنده ژان - ژاق بر زمان پا-ریژنڭ یوغاری صنفینه ده کرمش ایدی. لکن روسسو همیشه «روسسو» بولوب قالدی؛ یاگیدن آستقه خلق ایچینه توشدی. اوزینڭ ایدمه شلری: معلملر، آرتیستلر، محررلر ایله برر آرزانی غاستینسه ده جیولشوب، بیک اوزاق وقتلر تورلی مسئله لر حقنده، مثلا: سعادت عمومیه، مساوات واخوت کبک عالی مسئله لر حقنده قزو، قزو مصاحبه لرده بولا ایدیلر.

مکتبده بالا اوقوتور ایچون رخصت کاغدی یرینی طوتماز بلکه رخصت آلورغه ایباقتی واراینی اثبات ایدرگه یارار. ایدی صوبرانیه شهادت نامه سی نه ایچون رخصت کاغدی اورنینی طوتسون؟ (۲) بر مینستر فارامقنده اولان اشلرگه ایکنچی مینستر مأمورلری اصلا مداخله ایتمازلر ومداخله ایتمازلری جائز هم دگلدن. بناء علیه معارف نظارتنه اولان مکتب ومدرسه لرده درس اوقوتور ایچون داخلیه نظارتنه اولان اورنبورغ صوبرانیه سی نه شی گه بنا ایدرک رخصت ویره آلسون؟ (۳) اورنبورغ صوبرانیه سینڭ اماملق، آخوندلق وخطیبلق ایچون شهادت نامه ویررگه حق اولسه ده معلمک، مدرسلک شهادت نامه لری ویررگه حق یوقدر. گرچه بوکون گه قدر شهادت نامه لرده امام وخطیب عنوانلرینه دوخاونوی صوبرانیه، برده «معلم» یا که «مدرس» عنوانلرینی قوشوب یورتور ایسه ده بو شی نظام غه مبنی اولمای بلکه ایلکدن قالمش عرف وعاتد که گنه مبنیدر. بویله شینڭ اعتباری اولمیه چغی معلوم.

غراف پالین مأمورلری و بعض بر اوراد- نیکلر صوبرانیه شهادت نامه لری اولان معلملرگه تعرض ایتما مشلر ایسه بوشی یا مسئله ایله آچیق آشنا اولنمادیغی سببندن اولور یا که یوقار و اورنلردن بو طوغر وده بیان وایضاح طلب ایدوب شونڭ جوابی کلگان گه قدر شول حالچه طور مق فکرینه مبنی اولور. بویله وقتلی حاللر عمومی نظام اعتبار ایدلماز.

بو مسئله حقنده مکتبلر ایله معلملر نه حاله اولسه غوبیرنسکی پراؤلینیه طرفندن اوکان آلمش ملالر ایله مدرسه لره هم بر حکمه در. غوبیرنسکی پراؤلینیه طرفندن ویرلش اوکان لرده «معلم» لک، «مدرس» لک عنوانلری ایله تصدیق ایدامک

روسو دوستىنى هر كون زيارت قىلا باشلادى.

روسو اوزىنىڭ اڭ مشهور اثرلارندن بولغان «اعترافات» («Исповѣдь») نام اثرى يوغارىدە مذكور سوزلر صوڭندە شول سوز لرنى يازادر:

«بوسنه جاي كوني بيك اسسى ايدى. پارىژدن «ديرو» نڭ حبس قىلندى «ۋينسين» شاتوسينه قدر ايكي ميلدر. مين بيك تيزيور-دكمن - آرام؛ شونلقدن قورى يرگه ياطوب حال جيا ايدم. هر كون يولده اوقور ايچون «ميركوردى فرانس» نام برائرنى آلوب چقدم. كتابنى آقناروب باردقمده «ديزون» آفادىميا سى طرفندن تقديم قىلنمش شوسؤالنى كوردم: - فن وصنايعنڭ ترقىسى اخلاق عموميه

نڭ فسادينىمى ياخودتهذيبينه مى خدمت ايتدى؟» بو جملەنى اوقوغاچدە، - مين بتونلاي باشقە، ياكى هر عالم كوردم؛ اوزمە بتونلاي اوزگاردم، ايكنچى كشى بولدم! باشيمە مڭ تورلى فكر طولدى. خياليمە ئللە نيقدر ياكى صورتلر كىلدى. باشيم يانا؛ كوكرا گمنى ئللە نرسە قسا ايدى. طنم فصقانلقدن بر آغاچنڭ توبينه باروب ياطدم. يارطى ساعت قدر ياطقاچ طوردم. بتون ايزووم ياش ايله چيلانوب بتمش ايدى. مين جىلاغانمىن. جىلاغانمىن اوزمە سىزما گانمىن. «ۋينسين» غە كىلدكمدە ساتاشقان آدم قىافتندە بولغانمىن. «ديرو» مينم حالمنى كوروب، سببىنى صورادى. مين آكار «ميركوردى فرانس» دەغى مذكور مسئلەنى كورساتدم هم ايمەن آغاچى توبندە يازدقم ملاحظه منى اوقودم. «ديرو» تاملاومنى اوتندى. ميندە راضى بولدم.

شول مينوتدن باشلاب مين هلاك بولدم....

روسو پارىژدە آرزانلى، بلچراق بر غاستينسە نڭ چارداغندە طورمقدە ايدى. شول صورتدە ياكىدن جىدى سنە اوتوب كىندى.

بو وقتلردە روسونڭ ايدە شلرى بولغان «ديرو» هم «دالامبير»، صوڭرە دن فوق-العاده بر شهرت قرانمش؛ «اينسيكلوپيدىچسكى اسلوۋار» نشر قىلورغە يوريلر ايدى. «ديرو» بو اثرگە روسونيدە فاطشدرور ايچون آكار موسيقە قسمىنى ترتيب قىلورغە بىردى.

منە، شوشى وقتدە روسونڭ حياتندە فوق اعاده اعيمتىلى بر واقعه بولدى. بو واقعه سايه سنده بره وگە دە معلوم بولماغان، فقير ژان - ژاق روسسو، بتون عالم انسانيتنڭ معلم وقائدى بولدى.

۱۷۴۹ نچى سنە دە «ديرو» اوزىنىڭ بر مقالهسى ايچون توقىف قىلندى. بواش نازك قلبلى روسسوغە غايتدە آغر صورتدە تاثير قىلدى. اول اوزى بو حقدە شويله يازادر: «دوستمنڭ باشينه توشكان بو بلانڭ ميكا نيچك تاثير قىلدقنىنى تصور بيله ممكن دگلدرد. دوستم حبس خانەدن بر وقتدە دە چقماس، عمرلك شونده فالوردىب، چاق چاقغنه عقلدن يازمادم. مين «ماركيزا پامپادور» غە (*) مکتوب يازوب، دوستمنى قوتقارورغە امر بيرووينى صورادم؛ ياخود، ميندە آنڭ ايله برگە يابوگز، ديدم. مينم مکتوبمە بر جوابدە بولمادى. بر آزدن صوڭرە «ديرو» غە بر آز يكللكر قىلندى. «ديرو» نڭ حبس خانە دە ياطووى اولگى شدتيله دخيدە بر آز دوام قىلغان بولسە، شبهه سز، مين شول بد بخت حبس خانە آلدندە عقلدن يازغان بولور ايدم.»

(*) پامپادور - قرالنڭ سويار كە سيدر.

باشمىدىن تورلى فۇكرلر، خياللىر و صورتلر بر برسى
 آرتىدىن فوق العاده بر سرعتله كىچوب كىتمىكده
 ايدىلر. واق تويك اشلىر، اويلر تمام
 يوغالدىلر....» (*)

منه، شوشى مینونده اولگى فقير، بر كشيگه
 ده معلوم بولماغان روسسو وفات بولدى...
 دنياغه ايكنچى روسسو كىلدى!

۴

روسسو اوزىنىڭ برنچى اثرلرنىڭ فوق العاده
 بر جسارتله، اوتكون و آچى فۇكرلر بيان قىلدى؛
 بتون دنيا طرفىدىن «مقدس حقيقت» دىپ
 صانالغان فۇكر و اعتقادلرنى بر برسى آرتىدىن
 يىره باشلادى. انسانلر تعجب ايتدىلر،
 قاوشادىلر.

روسسو بو اثرلرنىڭ، انسانلر آراسىندە
 مساوات يوقلۇقى، خلق آراسىندە محبت و اخوت
 بتكانلىككە قايقورا ايدى. آنىڭ عندىدە بتون
 دنيا ايكيگە تقسيم قىلىنىش ايدى: برسى - يو-
 غاريدە غى بوزولغان، اخلاقسىز، آورو آز-
 چىلىق - بايلر و زادكانلر؛ و ايكنچىسى - فقير،
 حقارتله نمىش، ايزلگان و طابىتالغان لىكن،
 حقانيت و عدالت حاملى، عفت روحانىيە سىنى
 يوغالتماش خلقدر. بو مساواتسىزلىك بىك ايسكى
 زمانلردىن بىرلى كىل؛ مرور زمان ايله هميشه
 كوچايمىكده.

تارىخىدىن مېھوليت تومانيله مستور بولغان
 بورن، بورن زمانلردە انسانىتنىڭ ياشلىك
 وقتى - اڭ مسعود بر زمانى بولمىش. انسانلر
 مساوى بولوب، صنعى عادتلىر آنلرنىڭ حيا-
 تلىرىنى آغولاماشلىر. اول وقتلردە باشقىلر

حسابىدىن ياشاغان خواجهلر بولماغان كىك،
 باشقىلرغە اشلى طورغان قىلردە بولمامشلىر.
 انسانلر آراسىندە سعادت، مساوات، اخوت
 حكم سورەشدىر. لىكن، زمان اوتە؛ زماننىڭ
 اوتووى ايله انسانلرنىڭ بر برلر يىنە مناسبتلىرى
 آلماشىنا. انسانلر آراسىندە مساواتسىزلىك، آيرما
 باشلانا. بو ضديت مرور زمان ايله هميشه
 كوچايبوب، نهايت انسانلر آراسىندە، يوغارى هم
 توبان اسميله، فوق العاده مدەش بر چوقرا قازىدر.
 «خلىقلرنىڭ تارىخلىرىنە قاراڭز: حقيقى
 مساوات، چىن حرىت ايله اخلاق عمومىيەنىڭ
 صافلىقى قاي وقتدە بولغان؟ - بارى خلىقلرنىڭ
 ياشلىك وقتلرنىڭ، تارىخلىرىنىڭ طاكلرنىڭ بولمىشلىرى؛
 «مساواتسىزلىك باشلانغان زماندىن اعتباراً،
 انسانلر آراسىندە بايلىق طابو، غصب، جىبر
 فۇكرلىرى وجودە كىلمىش. بايىغان صاين مساواتسىز-
 لىككە آرتا باردى؛ مساواتسىزلىك ايله برگە
 اسارت، اخلاقسىزلىق، حب نفس دە آرتا بارمىشلىرى.
 بايلر بايلىق سايەسىندە روحلىرىنىڭ موازنە
 سىنى يوغالدىلر، قىلبلرنىڭ حاصل بولغان
 بوشلىقنى تولتورور اچون طرشوب قارىلر. خىر،
 آنلر يوقىغە غنى فن، شعر و صنایع نفىسەدىن
 نجات كوتەلر. يارلىقلىقن آجوب، بوداب
 بتكان فقيرلردە يوقىغە غنى بايلرنىڭ يالتراقلى حيا-
 تلىرىدە بر عالى مقصد كوروب، آنلرنىڭ
 بايلىقلىرىنە قوللىرىنى سوزالر.

بارسىدە بوش بر خيال: عداوت و حب
 نفس ايله قاطوب بتكان انسانلرنىڭ قىلبلرنىڭ،
 اولگى محبت و اخوت حسلىرى ياڭىدىن حاصل
 بولمايەچقىدر. سلامتلك، اخلاقلىق، محبت
 يىلدىن يىل بىتمىكده درلر.....»

آخرى وار.

رقیب رقیبى.

(*) بونده كىترلمىش روسسو سوزلىرى «Исповѣдь»

نام اثرىنىڭ روسچە ترجمەسىدىن آلىندى.

سياحت خاطره لری .

ی . آقچورا اوغلی نڭ .

(٦ نچی عدددن مابعد) .

واردرکه بر قاچ آیلهر ، بلکه بر قاچ سنه لر ،
حسمزله سوشدیکدن سوگره ، محقق او فرق
تربیه آرامزه کیروب ، متباتی حیاتمزی زهرله -
مکله اوغراشه چقدر . .

« . . . اوت ، نهایت بو آچی حقیقتی ،
طاتلی خیال لرله مشوع بر آفشام کیزینتیسنده ،
سودیکم - اینانگیز ، جدا سودیکم وسودیکم ایچون
آلامه یه قرار ویردیکم امام قیزینه - آچدم . . .
ینه ویلنا کنارنده ایدک . بن سویله مه یه بردرلو
جسارت ایلمدیکم ایچون ، کیزنتی یی اوز اتمشدم .
کونش باطمالی اپی اولمشدی ، قراکلق باصیوردی .
اوح ، هیچ اونوتامام ، بو حقیقت اوکا صوغوق
وکور بر خنجر ظالم کیله صاپلانندی . . . آغلا -
مقسزین حنچقریوردی . بنم کوزلرمدن طاووشسز
یاش بوشانیوردی . زواللی قیز ، بنی بلکه جدا
سومشدی ؛ سومه سه بیله دوشنیوردی که اونڭ
کبی فقیر بر امام قیزینه ، بوندن سوگره هیچ
قسمت چیقا بیله جکمی ؛ مسلماندن اولمایان
طلبلره ایسه ، بوتون جهل و مسامحه سیله برابر ،
افندی باباسی قطعیا راضی اولیه جقدر . . .

« ایرته سی کون ایلك قطار ایله بوشهردن
قاچدم . ویلنای کوردیکم زمان ، زواللی شکسته

« . . . امام افندی نڭ گوزل کریمه سی ،
پک خوشمه کیدیوردی . زواللینڭ آناسی ده ،
برقاچ سنه اول وفات ایتمش ایمش . بن ذاتاً
اویله برشی ایستیوردم . حقیقتن حقیفه ملازمته
باشلادم . موسم یازدی . آفشاملری برابرچه
گیزمه یه چیقار ، ویلنا صوی کنارنده ، باش باشه
اوزون اوزون طولاشیردق . کونش شهرک او بر
طرفنده باطوب ، اطرافی نمناک بر سرینلک
باصدیغی زمان ، آغیر آغیر دونردک ؛ خانم قیزی
باباسنڭ اوینه تسلیم ایتدکن سوگره ، بن
اوتلمه چکیلر ایدم .

« بوسیرانلره ، لطیف خاطره سی حالا
ذهنمدن سیلنده یین معصوم و بر آزده مغموم بو
سیرانلره ، امام افندی ممنون بر حمایت پدران
ایله بافاردی . . بیللیوردی که آرتیق یکرمیسنی
کیچکین جهازسز قیزینه بندن دها اپی قوجه کوچ
بولاقچقدر . لکن بن شباب و محبتک سرخوش
اویقوسندن اویانیق قالدیغم زمانلر دوشونوردم که
بو امام قیز یله معاشقه مز بوندن ایلری کیدرسه
هر ایکیمز ایچون مشئوم اولاقچقدر ؛ اونکله اولنمک
هر ایکیمزک حیاتی طاتسزلندیره چقدر ؛ زیرا
کوردیکمز تربیه لر آراسنده او قدر عظیم فرق

خانمدر... او زمان بوتون قاره احتمالاً کوز اوکمه صیزه لنیوردی: عجا پدري اولوب، زنکین بر روس تجارینه وارمادیمی؟ یا خود محبت و شفقت پدرانہ، بوتون حسیات دینیه سنی مغلوب ایدوب، زواللی اختیار صاغلفنده بیلہ بویله برحقارته قاتلانمادیمی؟ عجا زواللی نارین مخلوقک حیاتی بو شدید ضربه یه طایانا بیلدیمی؟ .. احتمالانک غایه سی یوقدی.

مقری کوینه، مکتب یورغونلغندن فور تیلوب استراحت و بشاشتله بر کیچه کیچه چکم دیه کله شدم؛ لکن بو حکایه بوتون روحی آلت اوست ایتدی، کیچه یی قاره دوشونجه لرله مضارب، همان هیچ اویوماقسزین کیچردم.

لیتوانیا مسلمانلری حقدن گئی بو اسکئی ومبهم معلومانم کیند کیچه تعین وتقرر ایتدی. شمدی بیلدی کلریمک خلاصه سی ایسه شودر: لیتوا بویوک پرنسی ولهستان قرالی یاغایلو، (Jaquilo) عصرلردنبری قاتولوق منهبیله جرمن ملیت ومدنیتنی، شرفده گی پوتپرست اسلاو ولیتوانیالیلر آراسنه نشر ایتمکله مشغول توتون سپاهیلرینه فارشی، مقابله ده بولنهق ایسته. شمدی: ۱۴۰۹ سنه میلادیه سنده یاغایلو تعر. ضه باشلادی. «ایکی اردو تاننبرغ ده قارشیلاد. شدی. (تاننبرغ وغر ونوالد، شمدی کونیه سبرغ ایالتنه داخل ایکی کویدر. محاربه ناک الک فرغین دوره سی بو ایکی کوی جوارنده جریان ایتمشدی. بو ننگچون سدرکه مذکور محاربه یه آلمانلر تاننبرغ، لهیلر ایسه غرونوالد محاربه سی دیلر). بو ایکی عرفک، ایکی جهانک چاتیشمه سی ایدی. ۱۰ دن ۱۳ نچی عصره قدر آلمانلر غالبانه ایلرولمشلر، اسلاولر ایسه سریع و فطعی انقراض تهلکه سنده قالمشلردی. صو -

قلب قیز، بوتون خسران امیدیه حدتلی، بکنا باقیورکبی کلدی... نه یاپه یم، اونکده سعا. دتنی دوشندم دیه تسلی آرایبوردم. لکن شمدی ای بیلورم که یالکز، یالکز کندیمی دوشونمشم...»

وطنداشم، سرکدشتنی بر یاز آقشامی، مقری کوینک دگزه ناظر بر قهوه خانه سنده آگلانمشدی. آیاق آلتمزده دگز، اولچه ساکن، کیچه تقرب ایتد کیچه قباریبوردی؛ تمام قراکلیق چوکدیکی زمان ایچه کویپورمشدی. دگزک صداسی، بو سرکدشتله هم آهنگ کبی ایدی، اوموسیقی طبیعی، بو حکایه یه عادتاً پیرو اویوردی...

قهوه دن قاقوب، قراکلیقه، طاوشسز ایلرو. لکن، بن دایما اوزواللی قیزی دوشنیور، یانمده کی پک سودیکم ذاته فارشی بر نوع حس خصومت دویبوردم. شمدی اوکا باغیرمق، اونکله اونبش، یکرمی سنه اولگی بر قصورندن دولای غوغا ایتمک ایستیوردم. صوراجقدم: «پکی، صوگره اوفیزنه اولدی؟» - لکن جسارت ایدمه دم، یا بیلمیور، یا سویلمک ایسته میوردی؛ وبوسوال، بلکه ده نزاعک مقدمه سی اولوردی.

خیالم، اونبش اون آلتی یاشنده گی دلیقانلیلره مخصوص آتشین وهیجانلی خیالم، بو گوزل قیزی متهور عشق، شکسته امید، مجروح غرور، پرانتقام، فقط بیمجال کویبوردی. ایستیوردم که شمدی شورادن او چارق واره یم: «اویوقسه ایشته بوتون اون آلتی یاشنک نهال. یتسز حرارت عشقیله سزه طاپینان بن وارم...» دیه یم. فقط در حال خاطر لیوردم که وقعه دنبری یکرمی سنه کیچمش؛ آرتیق او گوزل کنج قیز، شمدی بلکه بر قاچ چوجق آناسی قوجه بر

چو جقلى مسلمان اولمق اوزره بيرلى قيزلرله اولمك حقنى ده ويرمىدى . بو امتياز لره قار- شيقلىق يالكز بر وظيفه، بوتون ليتوانيا ناجليتنك جبور اولديغى عسكرلك ، مملكتى مدافعه يه حاضر بولنمق وظيفه سى ، اولنره تحمیل اولنيوردى . تاتارلرک چوغى ليتووده قالدی ، آنجق بر قسم قلیلى مملکتلرينه دوندى .

فریم سواريلرى، ليتوا گوزلرینى آلمقن کوچک چکيورلردى . هنوز خرستيانلغه پک آز آشقین بو خلق الک زياده شجاعتنه ، مردلکه فوته مفتوندى . تاتارلرک غرونوالده كوستر- دکلى شجاعت، بوتون گوزلرک قلبنى تسخير ايتمىدى .

ليتوا ، لهستان ايله تماماً بولشديگى زمان قاتوليق کلیساسنک تأثيرى زياده لشيرسه ده ، تاتارلرک حقوق و امتيازى محافظه اولنور . له دولتى بونلرک جمله سنى اهل وطن (غراژدان) اعتبار ایدیوردی . تاتارلر ، له قيزلر يله اولند- کلرى حالده بيله چو جقلى قاتوليق ديننده اولماسى مجبورى دگلدی . مع مافیه لهستانه نفوذلى پک قوی اولان جزويتلر هر درلو وسائط ايله بونلری خرستيانلغه جلبه چالیشیر لردی . و بر درجه يه قدر موفق اولدفلر يده ، الیوم عینی فامیلیان مسلمان و قاتوليقلرک بولنما- سیله مستدللدر .

ليتوانيا و بر قسم لهستان روسیه تحت حکمنه کيردکن صوگره ده تاتارلر اولگى حاللرینى تماماً محافظه ایدرلر ؛ چونکه له اختلاللری ائنا- سنده ، فطرة قوه حاکمه يه اطاعتله مجبول تاتارلردن هیچ بر کیمسه اختلاله اشتراک ايله ، روس حکومتى نظرته «لکه لنمز» . ليتواتاتارلری ، اصل روسلردن زياده بو حوالی احوالنه وله لساننه اشنا اولوب ، روسلردن دها يوکسک بر

گروه لری روما جرمن ايمپراطورلغنک انحطاطى جرمن ترفیسنى اکسیلتمىدى . شمدى آرتیق اسلاولر ایچون زمان انتقام ایر شمش ایدی : لهیلر بو زمانى ایکی عصر دنبری بکلیورلردی . بوفوق العاده مهم حربه ، ويتووت - Witovte ياغایلونک عمزاده سى ولهستانه تابع ليتوا بيوک پرنسى - روتن وآق روس سپاهیلرینى کیتر- دیکى کبى ، زيرفا نام سرکرده خى چه کوکللیلر يله معاونه کامىدى . ديمک اسلاولرک مختلف افسامى برلشوب جرمنلکه فارشى قویورلردی .» ويتووت اولزمان فریم خانى بولغان حاجى گرای خاندن ده امداد ایسته مش ايمش . خان سکز ، اون بيک کشيلک برسوارى مفرزه سى کوندرمش . تاتار آتیلرلى غرونوالد محاربه سنده پک زياده شجاعت و يارارلق کوسترمشلر . بر چوغى ميدان حربده مقتول و مجروح اولمش . خلاصه جرمنلکه اسلاويانلغک بوده شتلى مصا- دمه سنک ، ليتوايلرله تورکلر اسلاولرى طوتمشلر ... اسلاولق بوسفر جرمنلکه غلبه چالمىدى . تانبرغ محاربه سنده توتونلر تماماً ايزیلدیلر . اوجاق (Ordore) ، تابع البیغ ، دانزیغ ، تورن براونبرغ شهرلری غالبله تسليم اولندى . جوارده گى بعض دولتلر ، توتون سپاهیلرینک امدادینه قوشماسه ایدی ، اوجاق بوسبوتون سوندیريله چکدى . ايشته بو پارلاق غلبه ده فریم تورکلرینک ده خصه مفرتنى واردى .

ويتووت ، تاتارلرک بو خدمتلرينه مقابل مندارلق ابراز ايليه رک ، مملکتلرينه دونمکله ، ليتوانيا ده قالمق آراسنده معير برافدى : ليتوا- نياده فالاقلره ، ایستکلرى طرفدن بير وير- يله چک ، و جمله سى اصلزاده اعتبار قیلنه چق ایدی ؛ منصق پرنس ، قاتوليق هیأت روحانیه سنک مخالفت شديده سنه باقمقسزین بودلاورلره ،

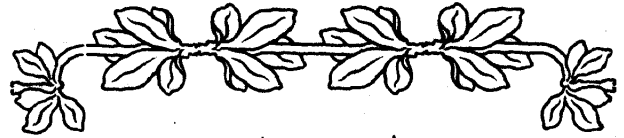
قدر اوسته لقله اولورسه اولسون، مسلمانلر علیهنده بولنمقدن بوسبتون چکنمه مشلردر... هر نه ایسه، واقع شوکه لهستان روسیه یه ملحق اولایدنبری، لیتوا تاتارلری عسکری وملکی هر درلو مأموریتلرده، حتی یوکسک مأموریتلرده بولندیلر. روس حکومتی لهیلره اعتماد ایده میوردی، خالص روسلر ایسه اورالرده مأمور اولمق ایسته میوردی.

مسلمانلره اولان شو احتیاج، حکومتک اولره قارشی دائماملایم وحتی ملتفت بولنماسنی ایجاب ایتدیر. مشدی. بوا یسه، مسلمانلرک مدنیت غربیه دن اورکمه ملرینی، مکاتب رسمیه دن قاچنما ملرینی انتاج ایلدی. حکومت، شرق تاتارلرینه قارشی افراط تعصب دینی و ملی ایله بولاشیق باطل برسیاست تعقیب ایدرک او اهالی بی علی الاطلاق مدنیت جدیدن دن قوشقولاندیریرکن، بو غرب تاتارلری اوسیاستدن مصون قالدقلری ایچون، قولایقله، آوروپالیلا-شیور، روسلاشیور، تمثیل ایدیورلردی.

اولدنبری ناچلیتدن بولنمق، بیر صاحبی اولمق، عسکرک و مأموریتله کیچنمک بو خلقی صنایع و تجارتدن اوزاق طوتمشدی؛ مدار تعیشلری، علی الاکثر، حکومتدن آلاچقلری معاشه افتقار ایدیوردی؛ حکومت لهیلره قارشی بولنلری طوتد فچه، معیشتلرنده او قدر مشکلاته اوغرامیورلردی. لکن، ۸۰ نچی ییللرک تعصب ملی سیاستی بولنلرده پنجه سنی اوزاندی؛ روسیه ناک هر طرفنده آنجق اصل روس مأمورلر، ضابطلر بولندیرمق، اورتودوقس اولمایان تبعه بی هر درلو مناصبدن محروم بر اقمق قاعده غیر محقه سی- یواش، یواش بولنلرده تشمیل قیلندی؛ بویله لکله لیتوا تاتارلرینک ییه-چکلری، حیاتلری اللرندن آلنیور، دیمکدی. (آخری بار)

مدنیتته منسوب بولنمه لرنندن، روس حکومتی، لهستان ولیتواده گی مأموریتلره بالتر چیچ تاتارلری تعیین ایلردی. معروف مور او یوف راپورلرنک، تاتارلری «یکانه شایان اعتماد وهر درلو مأموریته مستعد بر عنصر» دیه حکومت مرکزیه یه توصیه ایدیوردی. هر نقدر اوزون مدت لیتوانیا ولهستان اداره لری آلتنده قالب بیریلر درجه سنده هر درلو حقوق و امتیازاته نائل-حتی بر تاتارک مسلمان اولدیغی حالدیه برله قرالنه مستشارلق ایتدیکی بیله آرالرنده روایت اولنور.. اولمش بولنمه لرینه رغماً، له وطنپرور لگی ایتمه ملری تخطئه اولنه بیاورسه ده، تاتارلری معذور کوستره جک بر یکی سوز بولمق دخی غیر ممکن دگلدر: تورک - تاتار عرقنده عادت ملی ایله طبیعت حالنه کلمش بر شی اطاعت و صداقتدر؛ تورک - تاتار قومی عندنده ائک بیوک جنایت او اوسنه، باشنه، حاکمده اطاعتدن چیقمقدر. بعضلر دیه چکارکه فنا بر عادت، فنا بر طبیعت... نه اولورسه اولسون، بو واقعدر، تعدیلی، محوی، اوزون زمانلره محتاجدر. مادام که لهستان ولیتوانیا روس حاکمیتی آلتنه کیچدی، بر تورک ایچون اوکا اطاعت ایتمه مک اولاماز... اگر روسیه لهستانی آلدیغی زمان منتظم، آچیق، ارککچه محاربه لر اولسه ایدی، او محاربه لرده له قراللغذک استقلالی ایچون ائک بیوک فداکارلر کوستره جک ینه او تاتارلر اولوردی... ثانیاً تاتارلر مسلمان، هم متعصب مسلمان ایدیلر؛ لهیلر قاتولیق، همده متعصب قاتولیق ایدیلر. آرالرنک نقدر موانست اولسه، مخاذنت اولسه، ینه درین بر وطنداشلق حصولی مشکلدی؛ باخصوص که له حکومتنی آوجلری ایچینه آلان چیز وبتلر، نه

حفظ صحت بايىدىن

(قايسى طرفقە قاراپ ياتو فائىدەلى ؟)

(تىركچەدىن تىرجىمە)

اويقو، ھەر كىشىنىڭ استراحتى (يال ايتووى) ايچون فائىدەلى واڭ كىرەكلى بىر نىرسە ايدكى ھەر كىمگە معلومدىر . فقط شونىسى باركە ، يوقلاغان وقتدە قايسى طرفقە قاراپ ياتو فائىدەلىدىر ؟ - ياۋروپا غىزىتەلەرنىڭ بىرسىنىڭ بىر اوقۇچىسى مذكور غىزىتە ادارەسىدىن : « قايسى طرفقە ياتو فائىدەلى ؟ » دىيە سۇال قىلە ھم « كوبرەك وقت وجودنىڭ اوڭ طرفى اوزرىنە يوقلانە ، فقط بو صحتكە موافقى ؟ ھم نىدىن بولاي يوقلانە ؟ » دىدە .

اۋلگى طب عالملىرى بو مسئەلە حقندە شاقىتاي سويلەگانلر ايدى . اول زمان طب عالملىرى اوڭ طرفقە ياتونى صحتكە موافق طابقانلر ، و بىر آز ياتقاندىن صوڭ صول طرفقە تابا ياتاچقلىرىنى تىجىربە ايلە اثبات قىلغانلر ايدى . حاضرگى طبيبلر فاشندە بو مسئەلە اول قدر اهمىتىللى سانالماسە دە موسيو پلاتان اسمىك بىرسى كىشىنىڭ صول طرفى اوزرىنە ياتو قىلىنىڭ تىركك ايچون بولغان وظيفەسىنە ضررلى بولغاننى ، يالغىز آرقا اوزرىنە ياتمىق صحتكە موافق بولسە دە بو حالنىڭ يوقلاۋچى ايچون راحت بولماغانىنى بيان قىلۇب ھەر حالدە صول طرفقە

وآرقە اوزرىنە يا كە قاپلانوب ياتودىن اوڭ طرفى اوزرىنە يوقلاغە عادىتلەنگان كىشىنىڭ سلامتلىگى ايچون موافق بىر اويقو ايلە يوقلاغانىنى سويليدىر . حالبو كە موسيو بارەس آرقا اوزرىنە ياتمىقنى توۋىيە قىلۇب وجودنىڭ اول حالە بولوۋى تىن و اعضائە استراحت بىرەچكىنى بيان قىلە وبونى قبولغە سبب ايدوب ، اوڭ طرفقە ياتو قىلىنىڭ تىركك ايچون لازم بولغان وظيفەسىنى ايفا (اوتەو) ايچون فائىدەلى ايسە دە معدە (آش قازانى) نىڭ آل طرفقە مىل ايدوى بىك ضررلى اولوۋىنى ، ثقلت بدنىە (تىن آورلىقى) نىڭ صول طرفى اعضائىسى اوزرىنە كوتارتلوۋى ايسە غايت كوب ضررلىر كىتروىنى بيان ايتەدە . موسيو بارەس شول سوزلرنى سويلەسە دە ، ھەر كىمنىڭ اوزى عادىتلەنگان وتلەگان طرفقە ياتودىنە فائىلى بىر طريق اولماۋىنى اعتراف ايتەدە .

بىزگە قالسە : بارەس نىڭ شول سوزى غايت موافقىدە . چونكە ھەر وقت عادىتلەنگان نىرسەنىڭ - ھەر خصوصە اولدىق كىبى - سلامتلىك مسئەلسندە دە قبول ايدلوۋى تىۋىشلىدىر . اوڭ طرفى اوزرىنە ياتوب بىر آز شول حالە ياتقاندىن صوڭ صول طرفقە دە بىر آز ياتلوۋى ، ھم آره صرە ياتقان طرفىنى اوزگارتوب ثقلت بدنىەنى طوتاش بىر طرفقە غنە كوتارتىلماۋىدە فائىدەلى طريق يوقدە . ايرتە ايلە يىنە اوڭ طرفى اوزرىنە طورساق ، صحتكە موافق حىركىتدە بولغان بولورمىز .

مترجم ع . د .

تربیه و تعلیم

بالا و آنی تربیه

بالا تربیه ایتمک قدر مشکل خدمت و بالا تربیه ایتمک علمی قدر چیتن بر علم بوکونه قدر دنیا ده کورلما مشدر. هندسه علمینک اوزینه مخصوص فاعل لری، نحو و صرف فنلرینک ده کایه لری وارد. بونلر نی بیلورگه ایستمش آدملر شول فاعل لری اوگره نرلر و کلیه لری ایله آشنا اولورلر. اما بالا تربیه ایدوچیلر مطرد قاعده لردن زیاده جزئی شیلر نی بیلورگه و کوب تجربه لری ایدرگه محتاجلردر. ایشته بو طوغر وده اولان چیتنلک اوشبوندن کلور. بر آدم اوز اوزندن اوقومش و کتاب مطالعه سی ایله گنه تحصیل ایتمش طب علمی ایله طبیلق قیلورغه کرشسه تصادفی اوله رق بعض فائده کتورسه ده کوب وقت ضرر کتورر، سلامتک یرنده خسته لک سببی اولور بلکه ده برینک اجلینی آشقدرر. ایشته تربیه علمی ده بویله در. کتابلرده یازلمش شیلر ایله گنه بالا تربیه سی ممکن اولماز، بالا تربیه ایله چک ذات، مطالعه ایله گنه اوز وظیفه سیننی یرینه کتوره بیلماز. کتابلرده و تربیه رساله لرنده یازلمش قاعده لری کرکلی و فائده لی، بونده نزاع یوق، آنلر نی بیلورگه و دستور العمل قیلورغه تیوشلی. فقط بونک اوستنه بالا نیک طبیعتنی بیلورگه و احوال روحیه سیننی طوغر ییدن طوغری کوررگه کرک. تربیه ایدوچی ده اشبو حال اولماز ایسه اخلاق علمنه «احیا» نی حفظ ایدوب چیقسون، اسپنسر اثرلرینی صو مثالنده ایچسون، بر فائده کورله چک دگلدر. بر بالا ایچون ایرکنلک و یرمک، هر اشنی اوزینک اراده سیننه تابشرمق فائده لی اولدیغی حالده ایکنچی بر بالا ایچون بوشیلر محض ضرر اولور. بالا تربیه ایدلنه چک عائله لری

باشقه لغینک کوب تأثیری اولدیغی کبی بر عائله ایچنده بر آتا و آنا حضورنده باش بالا ایله توپچک بالا تربیه سی آراسنده اولان تفاوت ده یر ایله کوب آراسی قدردر.

ادبی تربیه لری ایله دینی تربیه لری حقنده اولان سرلر عجیبدر. خرستیان دنیاسنه دینسزک ناراتوچیلر و دینسزک نچقر وچیلر دین عالملرینک بالالریدر، دییورلر. اکرده آور و پاده اولدیغی کبی بزلرده هم اشلر حنابلو ایله یورلسه، اخلافسز اوله رق یتشمش آدملرینک اکثری آرامزده «دین باشلغی» دیه اسم آلمش آدملرینک بالالری ایدیکی کورلور ایدی.

دین و آنک تأثیری حقنده اوزون و تیران تدقیقلر ایدن کیمسه لری خبرینه کوره آور و پاده اولان دینسزک صرف دین عالملری تأثیری سببندن تارالمش و تارالمقده در.

دوالر، خسته لک و خسته نیک طبیعتی ایله متناسب اولمقی شرطدر. ماهر بر دوقتورنک اوچ وقتده ایچارگه دیگان پراشوقنی بر دفعه ده ایچوچی یا که بر بورچاق یرینه بیش بورچاق یدوچی، فائده یرینه ضرر ایده چکی معلوم. ایشته دین تربیه سی ده آدم اوغلی ایچون دوا حکمنی آلدیغندن یاش بالالرغه اوزلرینک حاللری ایله متناسب صورتده تلقین ایدرگه تیوشلی. خصوصاً یغشیلقغه اوگره تم، دیه دین دگل نرسه لری دین اولمقی اوزره یا که بالانک یاشینه نسبتله طاقت اولمیه چق شیلر نی تلقین ایتمک دین گه دشمنلق پیدا ایلر، دییورلر.

افندمز حضرتلرینک: «هر شیده اعتدال ایله اولکمز، افراط و تفریطدن صافلانکز!» مضموننده اولان سوزی بزم اوشبو یرده سویلا- دیکمزگه دلیل اوله بیلور.

مراسم و محابره

« تاشکند » شهرندن:

قافقازیه ده « قاره نوغای » لر آراسنده سیاحت ایندیکم وقت قولمه ایکی دانه ایسکی کموش تنکه توشدی . بونک برنده : « السلطان الاعظم محمد اوزبک خان » دیه و ایکنچی طرفنه : « لا اله الا الله محمد رسول » دیب یازلوب تاریخی « ۸۲۸ » دیه قویلمش . ایکنچی تنکه ده « لال الدین محمود جانی بک خان » دیه و ایکنچی طرفنه « ۷۳۰ » دیه تاریخ یازلغان . جلال الدین ده « ج » حرفی کروب بتی قالغان « ۷۳۰ » کامه سینی « ۷۴۰ » ده اوقومق ممکن ، چونکه پک آچیق توشوب یتمگان . اوز بک خان آچه سینک تاریخی پک آچیق روشده در ، صورتلرینی توشروب سزگه یباردم کوررسز . بو آچه لرغه قاراغانک محمد اوز بک خان جانی بک خاندن بر عصر قدر صوگ اولورغه تیوشلی ، یوقسه « محمد اوز بک » اسمنده ایکنچی بر خان وارمی ؟ جانی بک آچه نسی ساده اولدیغی حالده اوز بک آچه سی گوزل اشلانمش .

کلیم الله سعدالدین اوغلی .

« شورا » :- بعینه اوشبو مضمونک معلم شهاب الدین غازی افندیکنک مفصل بر مکتوب آلدق . سزنگ اوشبو آچه لرکزی کوردیکی صوگ یاز - دیغنی بیان ایتمشیدی . اوز بک خان عصری معلوم . آنک حقنک یازلمش تاریخلرنی تخطئه

قیلورغه امکان یوق ، شیخ ابن بطوطه ۷۵۶ ده یازوب تمام ایتمش سیاحت نامه سنده « سرای » شهرینه کلوب اوز بک خان ایله کورشدیکنی و آنک احوالینی یازمشدر . ابن بطوطه ننگ دشت قپچاق غه کلوی ۷۳۴ ده اولسه کرک . قارامزین وصالاویوفلر اوز بک ماجراسینی کوب یازالر . حالبوکه بونلر رسی کاغدلردن استفاده ایتمشلردر . محمد اوز بک خان اسمنده اوشبو عصرده باشقه بر خان اولدیغی ده معلومز دگل . آثار عتیقه و نقود عتیقه عالملرینک ، آچه تانیق طوغر وسنک درست تجربه لری وار ، پک کوب آدملر اهمیت ویرمگان شیلرگه وظیفه لری حسبچه بونلر اهمیت ویره لر . بوسبیدن کوب یاشرون سرلرنی میدانه قویالر . شاید بویله ذاتلردن هیچ اولمادیغنده « تاشکند » ده بررسی واردر . شوکا کوستروب شونک فکرنی سورسه کز ضرر اولماز ایدی . « پتر بورغ » شهرینه یبارسه کز دخی گوزل اولور . ارمیتاز ایمپراطوریه ده آچه لر قسینک مدیری مارقوف جنابلری بو فننگ الک متخص عالملرندندر . آچه کزنی ممنونک ایله اوقور اوز فکرنی یازوب ویرر . شمیدیلک اوزمزه جواب ویررلک سرمایه یوقدر . فقط جانی بک تنکه سینک تاریخی ممکن و احتمال اولدیغنده « ۷۴۰ » دیه اوقورغه تیوشلی . بو قدر اوزون یازمقدن مقصد : یازونی اوقوده بر خطالق اولماسون دیمکدر .

« فلسفه اسلامی »

اسلام عبادت‌لرندە اولان مادی و معنوی فائده‌لر آچیق روشده بیان ایدلمش بو رساله، « اوفای » شهرندە ضیاء الدین افندی الکمالی طرفندن ترتیب ایدلمش و « شرق » مطبعه‌سنه باصلمشدر .

صوڭ محدث‌لرنڭ استاذی اولان ولی‌الله الدهلوی حضرتلری کندینڭ بر کتابنده : « عمللر ایله جزالر آراسنده اولان مناسبتنی و احکام شرعیه‌ده اولان مصلحتلرنی انکار ایدوچیلر حقیقت حالده کتاب و سنت همده قرون فاضله طرفندن خبر ویرلمش و اعتراف ایدلمش شیلرنی انکار ایدرلر » دییور . مخصوص عبادت‌لرده اولان مصلحتلرنی بیان ایتمک دینی دگل بلکه علمی اولدیغی ایچون هر کیم ذهنی و فهمی یتدیکی قدر بیان ایتمکده اختیارلیدر .

ضیاء الدین افندی، رساله‌سینی گوزل و استفاده ایدلنه چک طرزده یازمشدر . هدیه یوللو یباردیکی ایچون علنی صورتده تشکر ایتمکده مز . حقى ۴۰ تین اولوب، هر بر مشهور کتابچیلرده ساتلنور .

* *

« سومک و اولنمک »

سوریه عرب‌لرندن اولان ن . حدادنڭ « الحب و الزواج » اسمنده عربی بیوک بر رساله‌سی عبدالباری افندی بطلال طرفندن یوقاریک اولان اسم ایله کندى تیلیمزه ترجمه اولنهرق « شرق » کتبخانه‌سی طرفندن نشر اولندی .

۱۵۰ بیتدن عبارت اولان اوشبو رساله‌ده

محبت و ازدواج حقنده احوال روحیه‌لر ، فلسفه‌لر مفصل و آچیق صورتده بیان ایدلمشدر . عرب ادبیاتنه پک صوڭ کرمش بوکبی شیلرنڭ اوز ادبیاتمه‌زه پک ایرته قوشلورغه باشلانوی ادبیاتمه‌رنڭ کیتکایوب شان و شهرت کسب ایده‌چکینه براعت استهلال اولسه کرک .

* *

« عملیات اسلامی »

اوشبو اثر سمرقند شهرندە دار القضا مفتیسی فضیلتلو مفتی محمود خواجه حضرتلری طرفندن مکتبلرده اوقولمق ایچون ترتیب ایدلمش وتاش باصمه ایله طبع اولنمشدر . حقى ۱۳ نیندر .

* *

« دنیا معلوماتی »

اوشبو اثر محترم احمد هادی افندی المقصودی طرفندن ابتدائی مکتبلرنڭ دورتنچی صنف بالالری اوقومق ایچون ترتیب ایدلمش و « یولدز » مشتریلرینه هدیه اولهرق ویرلمشدر . رساله آچیق یازلمش و کرکلی شیلر ایله طولمشدر .

* *

« اسامی الکتب »

« شرق » کتابخانه‌سی طرفندن ۱۹۰۹ نچی ییلغه مخصوص اولهرق اوشبو « اسامی الکتب » بوکولمده نشر اولندی . بوندن آڭلاشلدیغینه کوره عزیز ونادر اسلام اثرلری اولمق طوغروسنده « شرق » کتابخانه‌سی اسلام مملکتلرندە اولان اڭ بیوک کتبخانه‌لر جمله‌سینه کرمشدر . روسیه ایچنده بوقدر ترکی و عربی اثرلر ییغولمش کتبخانه اولمق الوغ بر بخت صانالسه کرک . الله تعالی دوام و نجاح میسر ایتسون !

☺ ☺

اجلاسى

آتستافه غە چققانلار . پارلامېنت رېئىسى احمد رضا بىك ھەم استىغا ايتكان واختلاچىلارنىڭ سۇقصدلىرى آكلاشقاچ اول ھەم ياش تركار قامىنتىنىڭ باشلىقلىرى بارسىدە ياشرنىگانلار . واختلاچىلار طرفندىن عدلىه ناظرى ناظم پاشا ومحمد آرسلان اسەلى بر دىپوتات وبر چوق آفېتسرلر اوتىرلگانلار . بحرىه ناظرى يارالانغان . شونىڭ ايله برابر واختلاچىلار شونىدوق سلطان طرفندىن عفو ايتلگانلار . صدر اعظم لقغە اوڭى خارچىه ناظرى توفىق پاشا ، حرىبه ناظرىغە اسكى قوماندانلردىن معلوم ادھم پاشا تعين ايتلگانلار . شونىڭ اوزرىنە واختلاچى عسكىرلردە اوڭى اورنلرىنە قايتقانلار . يارالانمىش واوتىرلىمىشلرنىڭ مقدارى يوزدىن زىادە ايمىش . واختلاچىلار طرفندىن ياش تركلرنىڭ « اتحاد وترقى » جەمئىتە منسوب غزتە ادارەلرىنە ، عسكىر قلوبنە ، خاتونلر قلوبنە باغروم ياسالغان . مونە واقە شوندىن عبارتدر .

عجبا ، بونىدى خرىكتدر ؟ بونى كىملىرى ونىچون اشلادىلر ؟
ظاھرىنە باقىلورسە ، گویا بو ، « اتحاد وترقى » جەمئىتە قارشو اجرا ايتلمىش بر خرىكتدىن عبارت ايدى . اما صوڭ خىبرلردىن تفصىلا آكلا . شلدىغە كورە ، بو خرىكتنىڭ بر رىاقسىە اولدىغىنە ، يىڭى ادارەگە قارشو واسكى ادارەنى قايتار و قسدیلە اشلانمىش بر اش ايدىگىندە ھىچ شېھە قالمادى . « اش » نى اشلاوچىلر عسكىرلر وانلرنى جانلاندىروب مىدانغە چغاروچىلر اوڭ فكىرلى عىما وصول فكىرلى « احرار » لر ايدى . (« احرار » ھەم « اتحاد وترقى » فرقه لرى حقنە شورانىڭ اوتكان نومرنە معلومات وىرلمىش واندىن

اوتكان مارتنىڭ ۳۱ نەدە استانبولدە زور بر انقلاب واقع بولوب بتون دنىاننىڭ نظر دقتى يىگىدىن عثمانلى مەلكنە جلب ايتلىدى .

واقە بوندىن عبارتدر : ۳۱ نەجى مارت ايرتە بران استانبولنىڭ تورلى قازار مالىرنەگى صالدا نلر بالاتفاق فوزغالوب قوراللانغانلر و آفېتسرلر ن بەيلا ب قويغانلردە اوزلرى استانبول طرفنەغى آيا صوفىه مىداننە جىبولغانلار . جىيوندە بش مڭ قدر قوراللى عسكىردىن باشقە پىك كوپ خوجەلر (علمالر) ، سوختەلر (شاكردلر) وعادى آدملىردە بولونغانلر .

سكۈرە بارسى بر آغزدىن : صدر اعظم حلىمى پاشانىڭ ، حرىبه وبحرىه ناظرلرىنىڭ ھەم مجلس سبوتان رېئىسى احمد رضا بىكنىڭ توشور يىلورن ھەم نظاملرنىڭ شرىعتكە موافق يورتلوون وبو واختلال خرىكتلىرى اىچون اوزلرىنىڭ درحال عفو ايتلورن طلب قىلغانلر .

ياش تركلر فرقه سىنە قارشو اولان بو خرىكتكە آنلر فرقه سىندىن بولغان آفېتسرلر وطوپچى عسكىرلىرى قاتناشماغانلر . شول سببلى آنلرنىڭ كوبسى واختلاچى عسكىرلر طرفندىن قىنالغان ، يارالانغان واوتىرلگانلر .

بو واختلاچى عسكىرلر اوزلرىنىڭ طلبلىرى حقنە بر طرفندىن شىخ الاسلام واسطە سىلە باب عالى ايله سويلاشورگە باشلاغانلر واىككىچى طرفندە پارلامېنتنى احاطە ايتوب آلغانلر . آننىڭ اچىنەدە كرىگانلر و اوز طلبلىرىنىڭ قبول ايتلوون مجلس مبعوثاندىن طلب ايتكانلر . طلبلىرى سلطان ومجلس مبعوثان طرفندىن درحال قبول ايتلگان . حلىمى پاشا واننىڭ قاىبىنتى

اسملى بىر عرب سايلاندى. انقلاب سببلى بتون تركيه مملكتى صارىلدى. ولايتلاردا گى ياش ترك عسكەرلىرى انقلابدىن اولگى حالنى قايتارار ايچون استانبول اوستنه يوربار. بتون ولايت عسكرى آيافلاندى. استانبولده قانلى صوغش كوتيله.

تركه نىڭ كورشىلىرى اولان واقى بالقان حكومتلىرى عسكەر جىالار، فرصدىن استفادە ايله تركه گە هجوملىرى احتمال طوتيله. ياوروبا حكومتلىرى تركه صولارينه صوغش پاراخولرى يبارهلر، تركه اشينه مداخله قىلوحقنك ندا كره ايتهلر. پارلامينت ومطبوعات اولگى حرىتنى غائب ايتدى.

مونه، استانبولده «اتحاد محمدى» جمعيتى نىڭ «شريعىت ايسىترز!» ديه وصول مسلكلى «احرار» لرنىڭ «عدم مركزىت ايسىترز!» ديه فوزغالولرنىڭ كورنگان ئمهرلرى حاضرگە شونلردر.

صوڭ «اتحاد محمدى» اسميله علمالرده فوتلى بىر جمعيت ياصامشلىر ايدى.

«اتحاد محمدى» جمعيتى ايله، «احرار» فرقهسى اوزلرنىڭ دشمان كوردىكارى «اتحاد وترقى» جمعيتنه هجوم ايچون موقت برلهشمشلىردر. لكن بونلرنىڭ ايكىسندە فورچاق شىكىللى اوبىناتوب يالڭىز فوتلردىن استفادە ايتارگە حاضرلنوب طورغان اوچنچى بىر فرقه بار ايكان، كه اولده «يىلدىز فرقهسى» واسكى لك طرفدار لرىدر. بونلر فوزغالوبرلن شول فرقه فرصدىن استفادە ايتدى. اوز مقصودينه بتونلاى ايريشه آلماسده، بايتاق مقدارينه ايرشدى: تركه گە حرىت آلوچى، تركه مشروطهسىنىڭ دوام وبقا. سنه كفىل بولوچى «اتحاد وترقى» جمعيتى موقە جىكلدى. اسكى ادارەنى قايتارغە يخشوق بول حاضرلندى. سلطانتىڭ نفوذى آرتدى. مينيستىرلىر و صدر اعظم اسكى مامورلردن قوبولدى، ترك مجلس مبعوثانى نىڭ رئيسلگنە مصطفى

نوعه

سى «هوادن طوغرىدىن طوغرى يوربه چكدر.

«يىلدىز سراى»

يىلدىز سراينده سلطان خادملرى ۱۲۰۰۰۰ عدد اولوب بونلرنىڭ ۴۰۰۰ سى سراى آنلرینی قارامقده و ۸۰۰۰ سى يىلدىز سراى باقچهسىنى تريبه ايتىكده لردر.

* حرىتىدىن مقدم تركىياده وارث تخت وشهزادهلر محبوس حكمنك طوررلر و آنلرنى هيچ كيم ايله قاتشدرماز و كورشدرمازلر ايدى. چىت كشىلر ايله

«هوا كويمه سى»

«نيويورق» ايله «سنت لويس» شهرى آراسىنك يولچى يورتمك قصدى ايله «هوا كويمه سى شركنى» تأسىس ايدلنهدر. اوشبو ايكى شهرنىڭ آراسى ۱۰۰۰۰ چاقرومدن آرتق اولوب كويمه فقط يولچىلرنى غنە يورته چكدر. كويمه ده اوطورر وياتور ايچون اورنلر حاضرلنە چكدر. شركت كه آمرىقاننىڭ الك زور بايلرى قاتوشالر. اسمندىن هم معلوم اولدىغى اوزره «هوا كويمه

اولاشد يكلرى قىيلدن صالحونلقلنى هم اوزىنىڭ يىغولغان مركزىدىن كوپشەلر آرقلى شەھردە اولان اويلرگە اولاشەلر .

* *

پارىژ دارالفنونى

پارىژ دارالفنونىدە ۲۸۵ مدرس ۱۶۶۰۹ شاگرد وار . بونلردن ۲۱۲۷۹ شاگرد چىتىن كەمشدر . چىت شاگردلرنىڭ كۆبىسى مصر ، رومانىا و روسىيەدندەر .

* *

حضر موت - يەن

تركيادە اولان حىرىتىدىن استفادە ايدوب انكليزىلر حىرىتىدىن ويىن مەلىكىلەرنى يىوك بىر ھىئەت علمىيە كوندەرلەر . بوجەمىتىنىڭ اعضاءى اڭ يىوك تارىخ عالمەلەرنىڭ اولدقلىرى جەتلىە بوكونگە قدر معلوم اولمىغان كۆب شىلەرنىڭ پردەلەرنى آچاققلىرى اميدلىدر .

* *

شەھزادەلەر .

تركيادە بوكونىڭ وارث تىخت اولان شەھزادەلەرنىڭ جەمئىي ۱۴ عدد اولوب اڭ الوغلىرى ۶۵ واڭ كچوكلىرى ۲۴ ياشىدەدر . ايشتە اسملىرى و بو كوندە اولان ياشلىرى اوشبو جەدولە كورلور :

- (۱) محمد رشاد بن عبد المجيد ۶۵
- (۲) يوسف عز الدين بن عبد العزيز ۵۲
- (۳) سليمان بن عبد المجيد ۴۹
- (۴) وعيد الدين بن عبد المجيد ۴۸
- (۵) صلاح الدين بن مراد ۴۳
- (۶) عبد النجيد بن عبد العزيز ۴۰
- (۷) محمد سليم بن عبد الحميد ۳۹
- (۸) سيف الدين بن عبد العزيز ۳۳
- (۹) ابراهيم توفيق بن برهان الدين بن عبد المجيد ۳۳

كورشدر مادىكلرى كىبى اوزلەرنىڭ ياقىنلەرنى دە ياقىن يىبارمازلر و اوشبو سببىدىن دە شەھزادەلەر آراسىدە بىر بىرىنى تانماوچىلەر اولور ايدى . شەھزادە رشاد ايله كمال الدين افندىلەر بىر وقت عيد تبريك ايتىمك قىدىلەر سلطان عبد الحميد حضورىنە كرمىشلەر . بونلەر ھەر اوچاوسى عبدالمجيد اوغلىرىدەر . سلطان حضورىدە اوطوردقلىرىدە سلطان اشارتى ايله بىر ايشىك آچلمش . اىچكى بولمەدە غايت سلطنت روشدە اىكى خاتون كورلمش . رشاد ايله كمال الدين بونلرى كوروب باشلىرىنى توبان صالحلەر خاتونلردە محجوب اولمىشلەر .

سلطان ايسە بونلەرنى بىر بىرىنە تانوشدومق قىدىلەر : «دورنگزده طوغانلرم !» ديسەدە اىكى طرف بىرشى آڭلامامىشلەر ، بىر بىرىنە كوز صالحشامىشلەر ، ايشىك دە يابلەمش . خاتونلەر ايسە اوزلەرنىڭ طوغمەلەرى سىنە سلطان ايله جەمىلە سلطان اولمش ، لىكن اونىش يىلدىن بىرلى كورشامادىكلرى سببى بىر بىرىنە تمام چىت اولوب بتمىشلەر ايمش .

* *

آوروپا كىتەبخانەلەرى

صوك حسابلىرغە كورە آوروپادە مشهور كىتەبخانەلەرنىڭ كىتابلىرى اوشبو قدر مجلددر :

۱۲۳۰۰۰۰۰	برلين كىتەبخانەسىدە ،
۱۱۱۰۰۰۰۰	مونىخ كىتەبخانەسىدە ،
۹۰۰۰۰۰۰	استراسبورغ كىتەبخانەسىدە ،
۵۳۶،۹۰۰	غوتنن كىتەبخانەسىدە ،
۵۰۰۰۰۰۰	لېپسىخ كىتەبخانەسىدە .

* *

صالحونلقل اولاشو

جاينىڭ قزو واسسى كونلەرىدە نىويورق ، بوسطن ، بلتىمور شەھەرلەردە صو والكتىرىق

۷۲	عرب . بر خروستیان و باشقه لری مسلمان .	۳۲	(۱۰) ضیاء الدین بن رشاد
۲۳	یونان . هر بری خروستیان .	۳۱	(۱۱) عبد القادر بن عبد الحمید
۱۵	آرناود . هر بری مسلمان .	۳۱	(۱۲) احمد بن عبد الحمید
۱۰	ارمن . هر بری خروستیان .	۲۸	(۱۳) نجم الدین بن رشاد
۸	کرد . هر بری مسلمان .	۲۴	(۱۴) برهان الدین بن عبد الحمید
۴	اسپانیا یهودلری .		ترکیا نظامنه کوره وارث تختك الك بیوکلرندن
۴	بلغار . هر بری خروستیان .		الك کچوکلرینه قدر اوشبو ترتیب ایله کوچوب
۳	صرب . هر بری خروستیان .		واررغه نیوشلی . چونکه آنلرده وارث تخت بیوک
۲	اولاخ . هر بری خروستیان .		اوغل دگل بلکه بیوک قارنداشدر .
	مذهب اعتبارنچه :		* بوکونده ترکیا ملت مجلسنده ۲۶۰ اعضا
۲۱۴	مسلمان . ۴۲ خروستیان . ۴ یهود		اولوب جنس اعتبارنچه اوشبو روشده لردر :
	اوله در .		۱۱۹ ترك . هر بری مسلمان .

هکایه و رومانر

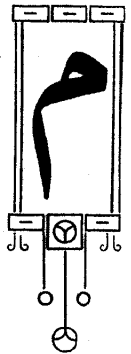
سویلیشکانن ایشتنکانم یوق واحتمال که شونک
ایچونده مین آکا آیروچه دقت ایتنگانن .

اول بزگه ادبیات درسینی آوغوستنک ۲۶ نچی
کوننده اوقتورغه باشلادی . اول کون ، مینم
اسمه لنگان کونم ایدی . راؤینسکی درسکه
کرگاچده صنفه غی همه شا کردلرنی اسملری بلن
صوراب بارلادی . نیشلابدر ، میکا باشقه لردن
آرتوغراق دقت ایله قارادی ومبصره که اشارت
ایدوب ترزه یاننه راق کیتدیده آکا نیک بولسه
بر ایکی سوز ایتدی .

درس بتکاندن صوگ مین آکلادم ، که
معلملرده بولغان نیل یالکز شا کردلرکه درس
بیرو و آنلرنک اوقوغان درس لرن صور او ایچون
گنه توگل ایکان !
باشده راق مین درسینی اعتبارسز طکلادم .
راؤینسکی نک قیافتنه دقت اینوب طوزدم . اول

اوقوچی قز (۱) .

۲

کتبه ننگ بشنچی صنفنده بزگه ادبیات
درسی باشلاندیلر . پروغرام بویونچه
بودرسکه اورن آز بیرلگان و درس
کتابی ده ناچار اولوب ، ادبیاتنک بعض
بر اصطلاحلرن بلدرودن باشقه نرسه که
کوب یارارلق توگل ، بزنگ یازولرمزده

کوبسنجه بیک ناچار چغا ایدی .

ادبیات درسینی بزگه نیقولای ایوانوویچ
راؤینسکی اسملی بر معلم اوقتورغه باشلادی .
مین آنی الوکده گیمنازیانک قاریدورنه کورگانم
بار ایدی . لکن اوستنده گی زنگار سپرنوگی
ایله باشقه معلم لرکه اوغشی طورغان بو آدمک

(۱) باشی ۷ نچی عددده .

ئۇلار كەمگە اوخشاغان توسلى بولا . لىكن كەمگە
 اوخشاغانن ھېچ خاطر يە توشورە . آلمى ايدىم .
 راۋىنسكى نىڭ صقالى آچىق توسە ، ساچلىرى
 بىك آزغىنە بوتورولوب طورە ، كوز قاراولرى
 بىك عاقلانە ايدى .
 بزنىڭ ايودە آنامنىڭ يتاق بولمەسنىڭ حضرت
 عيسى نىڭ بىك گوزل اشلەنگان بر تصويرى
 بار ايدى . راۋىنسكى طاغىن بر مرتبە ميكا
 طوب طوغرى قاراغان وقتە خاطر يە توشدى ، كە
 اول شول تصويرگە اوخشى ايكان . لىكن باشيمە
 موندى فكر كيلودن كوكلەم قورقوب كىندى .
 ەينم ذھنم اوشبو نرسەلر ايلە مشغول اولوب
 طورغان وقتە راۋىنسكى ، ادبى يازلغان ، ياكە
 ادبى سويلنگان سوزنىڭ نە قدر زور تاثيرى
 بارلىقىنى آڭلاتە وديە ايدى :

« ادبى سوزنىڭ قوت و تاثيرى موزىقە ،
 رسم ، ھىكلتر اشلق كىبى صنايع نغيسەلرنىڭ ھر
 قايرىسىدىن اوستوندر . چونكە بونلرنى آڭلامق
 ايچون انساننىڭ طبيعتىدە مخصوص بر استعداد
 اولمق ايلە برابر ، يىخشوق درجەدە حاضرلىمكە
 لازمدر . حالبوكە ادبى سوز اوزىنىڭ سحر كىبى
 قوتلى تاثيرىنى ھر كىمگە اجرا ايتە . انساننىڭ
 جانى ، مىي و تن قوتلىرى بارسى برگە قوشىلوب
 اشلى طورغان اشلرنىڭ كى بر نچىسى ادبى سوزدر .
 ادبى سوز حرکات دماغىە و افعال روحىە نىڭ قواي
 بدنىە آرقلى حاصل بولا طورغان بر نتيجەسىدۇر . . . »
 راۋىنسكى نىڭ يوشاق غنە ، طونوق غنە
 طاوشى ، نوطە ايلە اوبنالغان لطيف موزىقە
 طاوشى كىبى تاثير ايتە ايدى . آنىڭ ياشى اوتوز
 نىڭ بايتاغوق اوستكى ياغندە بولورغە اوخساسە
 دە ، كوز قاراشرلرندە ، باش بوروشلرندە بر
 ياشلىك علامتى كوريلە ، روحانى بر صافلىق
 و تازەلك اثرى حس ايتلە ، تىك يوزندە گنە گويابر

راۋىنسكى نىڭ بزگە درس اوقوتە باشلاوينە
 برر آي اوتكچ اول ميكا ھم صنف ايداشلر موزدن
 ميندن باشقە ايكى شا كردگە ئۇلار نىندى اوز
 آلدىنە بر توسلى ، باشقەلرغە اوخشاماغان فوق-
 العادە بر كشى كىبى كورينە باشلادى . موزە
 شونىڭ سببىن ھېچ آڭلى آلمى ايدىم .

قش اورتەسى يتوب يىكى يىل اوتكچ مينم
 كوكلەم بر تلاك توشدى : راۋىنسكى مينى
 سويسون ايدى ، اول ميندن باشقە طورە آلما-
 سون ايدى و بونى بر كشىدە باماسون ايدى ،
 دىە تلى باشلادم .

راۋىنسكى اويلەنگان بر كشى اولوب ،
 اوزى ياشلرندە يمسرگنە خاتونى و دورت بالاسى
 بار . ايرتەدن كىچكە قدر مشغوليت ايلە اوتكارە ،
 اوراملردە بىك آز ، بر نچە مينوتقنە كورنوب
 قالا . اولدە گىمناز باغە بارغان و فائىقان وقتلىرى
 بولا . تياتردە سىرەك بولا . يىكى پىسەلر قويلغان
 وقتلردە غنە بارا ھم اوچوزلى اورنلرغە اوطورە .
 آنام و برادرم مېشا ايلە بز تياتردە ھر وقت
 « بەل - يتار » دە اوطورەمز .

بزنىڭ ادبىيات درسى يازغە تابادىغىە كوكللى-
 رەك بولا باشلادى . راۋىنسكى نىڭ درسنى طىكلاو

شاگردلارنىڭ بو اشلىرى عمرگه شولاي ايندى .
آندن صوڭ برسندن برسى اوزوب آشغشوب
طاغن اوزوب كينه لر .

آرتقه بورولوب بر قارىسن ، ايكى
قارىسن ، مونه راۋينسكى نڭ باشنده غى معلوم
قاره كول بوركى كورينه . يورهك تيبه باشلى .
اول آرتدن يتوب مينم ايله بر طوغرى غه كيله .
مين بيرگان سلام غه قارشو ، يوزيمه دقتليچه
باقوب ، سلام قايتارا . بو وقتده اوز يوره كمى نڭ
تېبوى اوزيمه اېشتلورگه وكيسا كدن ايكى
قولاغم قزارغه باشلى .

بر وقت بز اورامده آنام بلن ايكو بارا
ايدك . مينم افراط درجده ، بورولوب آرتيمه
قارىسم كيله ايدى . باشمنى آزغنه ايلاندروب
قاروم ايله كوزلرم ، راۋينسكى نڭ ، اول هر
نرسه نى آكلى طورغان سويلى كوزلرى ايله
تمام قاره فارشى كىلدى . صوكره مينم كوكلمه
ئىلله نيندى بر قورقو توشدى وعمرمده برنجى
مرتبه اوله رق آكلادم ، كه دنيا نڭ اشلىرى
آلاى كورنگان روشده گنه عادى توگل ايكان !
مين راۋينسكى نڭ اڭ مستعدشا كردلرندن

ايدم . مين درس سويلگان وقتده بتون صنف
ايداشلرمنڭ كوكلله نب طڭلاب طورولرى ميڭا
بيك زور لذت بيره ايدى . مين آنلرنڭ شول
طريقچه دقتلرن جلب ايتونى سويه ايدم .

راۋينسكى صنفده اوزى آرى بيرلى
يوروب ميندن درس طڭلاتقان وقتده مين آنڭ
آرتندن چيلكه سنه كوزمنى توشوره رك ، كوكلمدن
دائما بر جمله نى تكرر ايتنه و حال تيلم ايله :
« سين بوگون كيچگه قدر مينى گنه ، يالڭز
مينى گنه ايسابله ! » ديه ايدم . بعضا ميڭا شولاي
كورينه ايدى ، كه گويا اول مينم يوزيمه
طوغرى قزارغه قورقايدى . مين وگشادلا نا ايدم .

مينم روجه فوق العاده بيوك بر لذت بيره ايدى .
بعض بر تحريرلر و حكايه لرده گى قهرمانلرنڭ
احوالن تحليل ايتكان وقتده راۋينسكى نڭ بيرگان
معلوماتى شول قدر آچيق وشول قدر روحلى
ايديكه ، ايتورسكڭله اول آنلرنڭ هر قايسن
اوزى كوروب طانى وگويا حاضر كوز آلدنه
بولغان تريك كشيلىر حقنده سويلى . آنڭ بر
عادتى بار ايدى : بر نرسه حقنده بايتاق اوزون
سويلاب معلومات بيرگاچ - « آكلاديگزمى ؟ »
ديب صورى طورغان ايدى .

مين يازغه طابا ، اوزيمه محبت عرض
ايدوب يوروجى (اوخاڭيۋات ايدوجى) گيمنا .
زيستلرنڭ هر قايسندن يوز چويردم . ۋاسه
قولوسى مابوسيتندن ، مينم كوز آلدنده آزغنه
اوز اوزن آتماينچه فالدى . لکن مين موڭا
هيچ اهميت بيرمادم . كوكلمه هيچ تاثير ايتمى .
مين يالڭز اوزمنڭ راۋينسكى يمنى تخيل ايتنه ،
آنڭ ايسانلىگى ايچون قايعوره ايدم . آنڭ
نى ايسابله گانن ، نى تلاگانن بله سم كيله ايدى .
باره طورغاچ مين تولكى شيكلى حيله كارلق
ايتنه باشلادم : اوچونچى درس وقتنده مبصره غه
(فلاص قاراوجى خاتون غه) باشم آورتا ديب
ايتنه ايدم ، درسدن چققاچ تنفس وقتنده مکتبدن
چغوب كيتوب آرتمدن راۋينسكى نڭ كيلوب
يتووينى كوتوب يولده آقرونغنه بارا ايدم .

بعضا شونى كوتوب فوق العاده آقرون
باررغه طوغرى كيله . گيمنازيانڭ حاضرلك
يا كه برنجى صنف شاگردلرى آشغشوب آرتدن
كيلوب يتلر ، اوزوب كينه لر ، بعضا غازينلر
نڭ ترزه لرى طوغروسنده طوقتاب قاراشوب
طورهلر . حاضرلك صنفى شاگردلرندن بعض بر
كچكنه قزار طوقتاب بالطلرلرندن صيبرلوب نوشكان
اوبوفلرن توزه تهلر . ذانا اول حاضرلك صنف

دخى بوكىي منظره لرنك، حقيله تصويرى امکان خارجنده در.

وحشى بر يرتقچ هجوم ايدوبده، او- زندن ضعيف بر جانوارنى، برنچى حمله سنده اوق پنجه سى آستنه آلا آلمانغاندن شاشقان: تشرين غجردانا، اوزينك جيگويينه هيچ شبيه ايتى، فقط قارشوسنده بولغان طابشنى ييگللك و تيزلك ايله ايستديكى حالگه قويوق ايچون ينه نى طريقه هجوم قيلسه فائده ليراق بولوونده بر آز تردد ايتنه...
بيريگى بيچاره حياتندن اميد كيسكان، جان چيكشه....

شو بر نيچه سيقوندلق اراده موسى نك حال وحسياتن تعيين ايتو مشكل ايدى؛ اول خاتونينه بيك آچولانغان ايدى. لکن جانينه قيارغه قرار بيرمگان، دخى طوغروسى، نيت ايتمگان ايدى؛ فقط... عفيفه نى ييلكه سندن برگانده اول شوندى حاله ايدى كه، اگرزواللى خاتوننك باشى يارلوب، مى لرى ايشك ايباگنه صلانسه، شو وحشى غلبه سن كوروايله سوينده- چك ايدى.. اما بو سوينچ غايت آز وقت سوره چك ايدى - بر سيقوند، دخى كيم...
اولترلرل جراسنه محكوم بر آدم، مشنقه (ئەشافوط) كوپروسنده جلادناك يبي قولنده، حاضر كيگزه...

ايشته عفيفه نك حالى، هيچ بوندن فرقى يوق ايدى؛ چونكه آنك اوز ريفقى شمى مجسم وقورقنچلى بر جلاد كيسلگان ايدى... عفيفه آنك طرفندن اولترله چگنه، ياخود اولمدن دخى دهشتلى - اگر آنداى باريسه - جزا قيلنه - چفينه حكم ويرمش ايدى؛ اول بيك قورققان ايدى...

عفيفه آرقه سى ايله ايشك ايباگنه سويا-

ماى آبي يتدى. امتحانلر باشلاندى. ادبيات امتحانى نك هم تحريرى هم شفاهيسنده مين اك يوغارى نومرلر آلد، حتى مكافات غده مستحق طابلد. صنف ايداشلرمدن بعضيلرى مينم بولاي چغوومنى، گرچه اولگان بولسه ده، مشهور بر پروفيسور قزى بولوويمه حمل ايتديلر. امتحانلر بتكاج اوزمنك يوغارى صنف غه كوچكانلگمنى آكلادم. لکن تعطيل وقتنده تمام اوچ آى راوينسكى دن آيريلوب طوررغه لازم كيله جكنى ده بيلدم ده آزغنه يغلادم.
(آخري بار)
مترجم ف. ك.

اويانو

«اك ادنى لطفكه جان ويرميه مشتاق ايكن صدحيف بنى جورگله اولدردك، بكم اغياره آلدانك» «نامق كمال»
موسى آچولانغان ايدى. آچووندىن كوز لرى اوت، يوزى طلاق كىي بولغان واضطرا- بندن سوزن ايته آلمى ايدى...
شول ساعت ايله بار كوچن طوپلاب اورنندن سيكروب طوردى، بولغان و قالتراوق طاوش ايله:

- «كيته چكسك!» ديدى. اولك قولى ايله عفيفه نك اولك بلاگندن و صولى ايله ييلكه سندن قصب، بار قوتى بلن ايشك گه فرلاندى ايسه ده ايشك آچلمادى؛ چونكه عفيفه ايشك گه برلماى ايشك نك ايباگنه طوتونرغه اولگرگان ايدى...

بر نيچه سيقوند حركتسز كچدى.
بو بر نيچه ثابته دوام ايتكان منظره نك و

آلو ایلان اشك، بر درجه عادی ایكانلگینه باردی ...

قپو ئلگچی قایلرلوب توشكان ایدی .
باشده نی مقصد ایله در ، ایشكنی بیکلا-
بده سوگره نهایت درجه آچولانوی سبیلی بیکلا-
گانلگی خاطرینه توشمدی ، هم کوز آلدی
توتون ایدی، - کورمدی .

قپو ئلگچینی اورنینه قویوب فارای ،
تمام صنغان ، اشك یارارلق توگل ایدی ،
وحالبوکه اول حاضر کیرك ایدی ...

کیچنلرده ، قارا گغو بر کیچده شوکبی بر
واقعه دن صوگ موسی ایشکنی ایچدن بیکلاب
عقیفه نك ، برار ساعت ایشك ئوبنده ، کوز
یاشلری توگوب ، آچدرور ایچون ، نچکه
وموگلی طاوش ایلان ، ایگالولرینی ط-ئکلاب ط-
تلی خیال لرغه چومغان ایدی . چونکه موسی نك
طبیعتنده وحشت قدر بر فزولق ایلان برابر ،
اوز آلدینه قبا بر شاعرانه حس هم بار ایدی .
یعنی وحشت ایچندن «شعر» ازلی طورغان
آدملردن ایدی .

«حاضر هم ضرر بولماس ایدی ...» دیب
اویلاغان غنه ایدی . ئلگچنی اورنینه قویوب
قارادی ده صنغانلغینه سویوندی ...

باشده نی ایچون سوینگانلگن اوزیده
آکلامادی ، آزرارق فکرگه قالدی . بر آز
اویلاب طورغاچ ، بیک آقرن ، اوزندن اوزی
سوال ایدر کبی :

- قاتی صوغلدی میکان ؟ .. دیدی .
اول حاضر ایگالتمی ، یغلانمی کرتگره راضی
بولغان ایدی . دخی طوغروسی ازله نسه ، فایتوب
کرووینی تلی باشلادی ... (آخری بار)
شریف بن کمال .

✽ ✽

لگان ، یوزنده هیچ قان اثری یوق . ایرنلری
کوگارگان ... یغلارغه حاضرلنگان یاش بالالرنك
آغز وکوزلرنده ، مایوسیتی کوسترر نیندای
بر معصومانه بوزولش کورر . وشفقت ایدرسنگز ،
ایشته عقیفه نك ده آغز وچهره سنده عین شو
حالی کورمک ایچون موسی طرفندن جزئی بر
دقت کافی ایدی ... لکن بختسزلکگه فارشو
اول عقیفه نك یوزینه باقمادی ...

عقیفه بردن اوق سیسکانوب فوللرین سپر
ایدینه رك یوزینه قدر کوتارگان ایدی ... موسی
نك تیمر کبی فوللری آنك ایز و یقاسندن ئله کتروب
بوینندن قصدی ...

بو ایکنچی هجوم ایدی ...
صوگ قوی ایله ایشك ایباگینه طوتنغانی
حالدده اوکی ایله عقیفه نك یقاسندن طوتوب
آرقهسی بلن قپوغه بردی اما یینه آچلمادی ...
بو اشدن موسی آبترادی : بوقسه طشقی یافدن
باصترغانلرمی ایدی ؟ ! یینه ئلله نیندای بوغاز
حرفلری ایله ، آچولانغان وحشی جانوار کبی
مرلدانوب ایکنچی مرتبه بردی ... بودفهنسك
قپو چالدراب آچلوب کیندی . قپو آچلووی ایلان
برابر ، طشقی یاقده ، آچی طاوش ، کیچکی ،
ساکت هواده طولقلانوب یوغالوب کیندی ...
عقیفه نك طاوشی ایدی .

بونلرنك همهسی بر مینوت یاخود مینوت
یارمده واقع بولدی .

عقیفه نك عیبی نی ایدی ؟
- ایچمه ! بولماسه مینی آیر ! .. دیگان ایدی .
دیمک ، که موسی ایسرتکچ ایله مبتلا اولوب ،
عقیفه آنك بو اشدن راضی توگل ایدی ...
هر نه ایسه ، نتیجه گه قاریق .

قپو آچلغانده موسی نك آیاغنه بر قاتی
نرسه چلتراب توشكان ایدی ، شونی ایلوب

لطائف

۲۷

اوله رق شول کونلرده جاريه وفات ايتدی . پادشاه ايسه آچيغنی منجمن آلمق قصديله سراینه چاقرتدی و منجم گه ده : « سن هر کمڭ نه وقت وفات ايت چکنی بيلورسن ، کنديڭ نه وقت وفات ايده چکسين ؟ بونی بيلورميسين سويله ! » دیدی . منجم ده اوزينڭ اولدرله چکنی بيلوب : « يولدز مه قاراغانه سندن ايکی کون مقدم وفات اوله چغم » ديه جواب ويردی . پادشاه اوزينڭ اجلندن قورقوب منجمنی اولدرمک فکرنندن دوندی .

۳۰

خواجه ايله قوناق ايوده ياتدقلری حالده ، خواجه تون اورتاسنده اويانسه قوناقنڭ يوقاری چاردافده کولوب ياتقانیني ايشتدی و : « ای قوناق ! کیچدن بنم يانمه ياتقان ايدڭ ، آنه يوقاری نیچون بندڭ ؟ » دیدی . قوناق ايسه : « اوبقوم ايله آوناب تگرات يوری طورغاچ بقلوب کتدم ، کوزمی آچوب قاراسم اوزمی چردافه بولدم ! » ديه جواب ويردی . خواجه : « خلقلر يعلدقلرنده توبان توشه لر ایدی ، نه اولدی سن يوقاری کتمشسين ؟ » دیديکنه قوناق : « ايشته شوکا عجب ايدوب اوزم ده کولوب ياتام ! » دیدی .

محرری: رضا الدين بن فخر الدين .
ناشرلری: محمد شا کر و محمد ذا کر رامیفلر .

پادشاهلردن بری زندانه کروب محبوسلر حاللرینی تفتیش ايدوب يوردی . « نه کبی عيب ايله بونده يابلدڭ ! » ديه صورديغنده هر بری عيسز و ناهق کرديکلرینی سويلدیلر . يالکز بری اوزينڭ عيبلی ايدیکنی افرار ايتدی . پادشاه ايسه زندان باشلغينه : « بو اغلافسز آدمی بوندىن چيقار ! يوقسه بو قدر عيسز و ناموسلی ادملرنڭ خلقلرینی بوزار ! » ديه عیبی افرار ايتدیکی ایچون بونی آزاد ايدرگه بيوردی .

۲۸

اول کشيلردن بری اوزینی تيشلرگه يابشمش اتنی بالطه ايله چابوب اولدرمش ایدی . ات خواجه سی دعواسينه کوره اولدر وچینی محکمه گه چاقروب جواب صورديلر و : « نیچون بالطه نڭ صابی ايله گنه صوقمای يوزی ايله صوقدڭ ؟ » دیدیلر . اولدر وچی ده : « ا گرده ات ، تشرلر ایچون قويرغی ايله کلمش اولسه ایدی ، بن ده بالطه نڭ صابی ايله گنه صوقعان اولور ايدم ! » ديه جواب ويردی .

۲۹

منجملردن بری پادشاهنڭ سودیکی جاريه سينڭ و نات اوله چغنی سويلامشیدی . تصادفی

« وقت » بولن برگه آلوچيلرغه :

سنه لك ۷ ، آلتی آيلىق ۳ روبله ۸۰ كاپك در .

آدرس : « Оренбург » .

Редакция журнала „ШУРО“

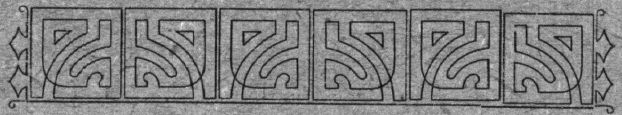

« شورا » اورنبورغده اون بيش كرنه

بر چققان ادبی فنی و سیاسی مجموعه در .

آبونه بدلی : سنه لك ۴ ، آلتی آيلىق

۲ روبله ۲۰ كاپك .

اواره دن :

◻ الالمنی افندی گه : اویله دگلدر ، یاگلش
فهم ایتمشسز ، دقت ایله مطالعه ایتمسه گز
اوزکرده بیلورسز .

◻ ذبیحه ، فدیة ، عدت و عقد کبی شرعی
مسئله لرده و عمومیت ایله حل - حرمت حقنده
«شورا» ده فتوالر یازلمقدن ممکن قدر احتیاط
ایدلنه چکدر . بو کبی خالص شرعی اولان
مسئله لرنی حل ایدر ایچون هر یرده آدملر
وار ، اگرده اولماسه هر یرده شویله آدملر
اولندرمق امت اوستنه بورچدر و هر اورنده
کتابلر کوب . شونک ایچون «شورا» بویله
مسئله لری ایله اشتغال ایدرگه و طوتمش مسلگنی
یازار ایچون اورن آزیتورغه لزوم کورمیدر .
معذور بیورله .

◻ عین الدین افندی گه : آچه سز خطر ایله
آبونه قید ایدلمی بلکه بوندای خطر تشلاندر .
◻ عبدالرحمن افندی گه : صور اغان نومیرلر گز
یبارلدی ، آچه تولا ب آلورسز .

◻ ک . ف . ع افندی گه : امضا گزنی تمام
قویمازغه فوشدیغکز ایچون مقاله گز باصلمادی .
◻ خیالی افندی گه : نظم گز باصلماز ، شعر
یاز گز !

◻ عبدالحق افندی گه : سز لردن اویله مضمونک
مکتوب آلندیغی یوقدر ، زا کارنوی یازمش
ایسه گز کویتانسه گز ایله ایزلرسز .

ذوالنور یوسف افندی گه : قمر ایچمک
حقنده اولان مقاله گز باصلور .

◻ ق . ا اگر جی افندی گه : «مر بیلر دقتنه»
نام مقاله گز درج اولنه چقدر .

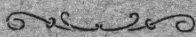
◻ هادی افندی گه : کچن ییل «شورا» ده
بحث ایدلمش برنابا انجیلی اورسکی شهرنده
«شرق» کتبخانه سنده اولنسه کرک ، مراجعت
ایدرسز .

◻ میان عبدالاول افندی گه : «توحید مفضل
بن عمر» حقنک خصوصی صورتک مکتوب یازلدی ،
مقصودنی شونده بیان ایتدک .

◻ عبدالله افندی گه : بر قدر سوکراق باصلور .
◻ «قرآن رسمی» اسمنده اولان مقاله بردن
پک اورون وایکنچیدن حاصلسز اولدیغی سببندن
باصلمییه چقدر .

◻ «سائل» افندی گه : ابن خلدون تاریخی
مقدمه سینک «فصل فی ان الخط والكتابة من
عداد الصنائع الانسانية» دیه باشلاغان بحثنده
اولور .

◻ محمد وافق افندی گه : درج اولنه چق .

ایفیدرا قوزمیچ نباتی

قوری سزلاو ، آش باتماو ، فان آزلقدن فائده بیره تورغان بر شفالی نبات بولغانی
ایچون بزنگ روسیه ده هم چیت ملک لرده ده استعمالده در .
بور اورمانندن تامری ، چاچک هم اورلقلری ایله برگه جیولمش ایگ یخشی صورتی
فار وبقه ده بولنوب قداغی بش سومدر . ایکنچی صورتی اوچ سوم ، اوچونچی صورتی بر
سومدر . ۱۸۹۶ نچی یلدن بیرلی ایفیدرانی بیروب تورامز . ایگ کوب بیرگانهز برنچی صورتدر .

آدریسز : г. Бузулукъ, Самар. губ., В. Ваганову.

تَشْرِيقُ كِتَابِيحِ الصَّحَابَةِ
صِيَاغِي : أَحْمَدُ إِسْحَاقِي
أَوْرَشْتِقْ شَهْرُ رَجَبِ
سَنَةِ تَائِسِي ١٩٠٦

يا شامًا مفصل «اسامي الكتب»
باصلوب چقدى . بوش بيارلور .
بيش صومغه قدر پوچنه مارقهسى قبول اولنور .
بر مقدار زاداتكه بيارلسه زاكازنك
قالغانى نالورثايله بيارلور . پوچنه مصارفى
آلوچيدن . زاداتكه سز نالورث بيارلماس .
آدرس : Орскъ, Оренб. губ.,
Ахмеду ИСХАКОВУ.

مدونة الكبرى للامام مالك ٤ جزء ٩ صوم
" " " اعلا جلدلى ١١ صوم ٥٠
مشاهير الشرق ايكي جزء ٣ صوم ٢٠
ميران الاعتدال فى نقد الرجال
اوج جزء ٥ صوم
الاستيعاب فى معرفة الاصحاب ١٥ صوم
اخطار : «الاصابة فى تمييز الصحابه» نك بيش جرئى ؛
«ميران الاعتدال» نك ايكي جزئى باصلوب بتدى . قالغان
جزئلى باصلمقده .

يا شامًا باصلغان كتابلرنك مهملىرى :
ادبيات عربيه ايله علوم اسلاميه
موسى بيگييف ٢٥ تين
مدنيت واسلام ٣٠
تحرير المرأة ترجمهسى ٣٥
المرأة الجديده ترجمهسى ٣٥
سومك واولنمك ٤٥
آمرىقا فكرلىرى ١٥
زليخه يرله فاطمه ٢٠
اثار ١٥ نچى جزئى ٢٠
معيشت يوللىرى ٤٠
تاتارچه خطبه اوقو درستمى ؟ ٦
هندولر ١٠

الاصابة فى تمييز الصحابه ٨ جزء ١٢ صوم
الاحاطة فى اخبار غرناطه ٢ جزء ٤ صوم
بغية الوعاة فى طبقات اللغويين
والنحاة اعلا جلدلى ٢ صوم ٥٠
بلاغات النساء فى الجاهلية
وصدر الاسلام ١ صوم ٥٠
تاريخ دولة آل سلجوق ١ صوم ٧٠
تاريخ التمدن الاسلامى ٥ جزء ٨ صوم ٥٠
تاريخ الحضارة ٨٠
تاريخ الفلاسفة ٥٠
تجريد اسماء الصحابه للذهبي
اعلا جلدلى ٥ صوم
تذكرة الحفاظ لذهبي ٣ جزء ١٠ صوم
طبقات الشافعية الكبرى ٦ جزء ٥ صوم ٥٠
" " " ٣ اعلا جلدلى ٧ صوم ٥٠
عجائب الآثار فى التراجم الاخبار
٤ جزء ايكي اعلا جلدلى ٥ صوم
فتوح البلدان للبلاذرى ٢ صوم ٣٠
الفتوحات الاسلاميه ايكي جلد ٣ صوم ٥٠
الفخرى فى الاداب السلطانية ١ صوم ٥٠
كتاب الكنى والاسماء للدولابى ٧ صوم ٥٠
المختصر فى اخبار البشر لابي الفداء
٣ جزء ايكي اعلا جلدلى ٣ صوم

